

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
*Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση
και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

Η Κατανομή των Αμυντικών Πόρων στην Ε.Ε. ως Γεωπολιτικός Παράγοντας Προβολής
Ισχύος στο Γεωγραφικό Σύμπλοκο Ευρώπης – Αφρικής

Επόπτες: Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων, Καθηγητής, ΤΣΣΑΣ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Γρίβας, Καθηγητής Γεωπολιτικής (ΣΣΕ)
Δρ Ι. Σωτηρόπουλος, ΤΣΣΑΣ, ΕΚΠΑ

Ονοματεπώνυμο: Τριαντάφυλλος Γκαραγκάνης

Αθήνα, 2021

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον Καθηγητή Οικονομικής Γεωγραφίας και Γεωπολιτικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Ιωάννη Θ. Μάζη, για την πολύτιμη καθοδήγηση του καθ' όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος.

Ειδικές ευχαριστίες απευθύνω στους δυο επιβλέποντες της διπλωματικής μου, τον Αναπληρωτή Καθηγητή της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, κ. Κωνσταντίνο Γρίβα, και το Δρ. κ. Ιωάννη Σωτηρόπουλο για τις επισημάνσεις τους τόσο στο θεωρητικό στάδιο του Προγράμματος όσο και κατά διάρκεια εκπόνησης της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας. Επίσης, ευχαριστώ τη Γραμματεία του ΠΜΣ, κα Γεωργία Κουλούρη, για τη συνεργασία.

Στη Βασιλική

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Λίστα Ακρωνυμίων.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	9
1.1. Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας στην Ε.Ε.	9
1.2. Ο Προσανατολισμός της Ε.Ε. στις Αμυντικές Δαπάνες	11
1.3. Η Χρηματοδότηση Αποστολών της Ε.Ε. στην Αφρική	14
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	17
2.1. Περιγραφή της Εφαρμοσθείσας Μεθοδολογίας	17
2.2. Ανάλυση Θέματος βάσει Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης	19
2.3. Περιγραφή Έρευνας κι Ερευνητικοί Περιορισμοί	21
3. ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	24
3.1. 1 ^ο Υποσύστημα (Ε.Ε. – Λιβύη – Κεντρική Μεσόγειος)	24
3.2. 2 ^ο Υποσύστημα (Ε.Ε. – Περιοχή του Sahel – Κεντροαφρικανική Δημοκρατία).....	31
3.3. 3 ^ο Υποσύστημα (Ε.Ε. – Σομαλία – Κόλπος του Άντεν)	36
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	42
Επίλογος.....	48
Παράρτημα	49
Πηγές.....	60

Λίστα Ακρωνυμίων

A.E. :	Αφρικανική Ένωση
ΓΣΠ :	Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών
E.E. :	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΜΕ :	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός για την Ειρήνη
ΕΟΑ :	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας
ΕΤΑ :	Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας
ΕΥΕΔ :	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΗΠΑ :	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΑΔ :	Κεντροαφρικανική Δημοκρατία
ΚΕΠΠΑ :	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
ΚΠΑΑ :	Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας
ΜΔΣ :	Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία
NATO :	Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου
ΟΗΕ :	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΔΠ :	Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο
ΠΣΕΕ :	Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Σ.Α. :	Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών
ΣΓΑ :	Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση
ΣΕΑΑ :	Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση στον τομέα της Άμυνας
ΣΕΕ :	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΥΕ :	Ύπατος Εκπρόσωπος, Αρμόδιος για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
AMISOM :	Αποστολή της Αφρικανικής Ένωσης στη Σομαλία
APSA :	Αφρικανική Δομή Ειρήνης και Ασφάλειας
CPCC :	Μη Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων
EU NAVFOR MED :	Ναυτική Αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Μεσόγειο
EU NAVFOR SOMALIA :	Ναυτική Αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σομαλία
EUAM :	Συμβουλευτική Αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης
EUBAM :	Αποστολή Συνοριακής Συνδρομής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EUCAP : Αποστολή Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EUMSS : Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Ασφάλεια στη Θάλασσα

EUTM : Στρατιωτική Εκπαιδευτική Αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης

G5S : Θεσμικό Πλαίσιο Συνεργασίας των Χωρών της Δυτικής Αφρικής

GNA : Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας στη Λιβύη

IRTC : Διεθνώς Προτεινόμενος Διάδρομος Διέλευσης

ISGS : Ισλαμικό Κράτος Ευρύτερης Σαχάρας

ISIS : Ισλαμικό Κράτος

LPA : Πολιτική Συμφωνία Λιβύης

MINUSMA : Αποστολή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στο Μάλι

MPCC : Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων

UNSMIL : Αποστολή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στη Λιβύη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παρούσες συνθήκες στην παγκόσμια γεωπολιτική σκηνή, όπου σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο παρατηρείται ανακατανομή ισχύος, ενισχύουν την αντίληψη για υποστήριξη της πολυμέρειας. Προς αυτή την κατεύθυνση, κινείται η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) με τη σύναψη συμφωνιών σε τομείς, όπως η οικονομία, το εμπόριο, το περιβάλλον και η ασφάλεια με εταίρους ανά την υφήλιο (διεθνείς, περιφερειακούς οργανισμούς, κράτη). Όμως, μολονότι η Ε.Ε. χαρακτηρίζεται δρών άμεσα συνδεδεμένος με τη χρήση ήπιας ισχύος, αντικειμενικός σκοπός της είναι η καθιέρωσή της στο διεθνές προσκήνιο και η προβολή νορμών, με τη χρήση και σκληρής ισχύος (“hard power”), αν χρειαστεί. Φυσικά, εργαλεία ήπιας ισχύος αποτελούν κομμάτι της ολοκληρωμένης προσέγγισης δράσης της Ε.Ε. μέσω της παράλληλης προώθησης πολιτικών για την στρατηγική αναβάθμιση της σε περιφερειακό επίπεδο μέσω της συμμετοχής της σε ειρηνευτικές συνομιλίες και πρακτικών εξομάλυνσης ταραχών στα σύνορά της με σεβασμό στις ευρωπαϊκές αρχές και το Διεθνές Δίκαιο (“soft power”). Στην πραγματικότητα, από το 2016, η Ε.Ε. με τη χάραξη Παγκόσμιας Στρατηγικής (ΠΣΕΕ), εστιάζει στην αντιμετώπιση απειλών στο διεθνές γίγνεσθαι, όπως στην Ανατολική και Νότια Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και στην Περιοχή του Maghreb.

Η παραπάνω επιδίωξη της Ε.Ε. έρχεται σε απόλυτη σύμπτωση με τη διατήρηση διπλωματικών και στρατηγικών δεσμών με την Αφρική. Στις δύο ηπείρους εντοπίζονται ιστορικοί, πολιτιστικοί και γεωγραφικοί δεσμοί, ενώ ταυτόχρονα ο σεβασμός προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δικαιοσύνη και τις δημοκρατικές αρχές λειτουργούν ως κατευθυντήριες γραμμές στις πολιτικές διεργασίες των θεσμών και κρατών. Η συνεργασία, που έχει εκκινήσει από την 1^η Σύνοδο Αφρικής – Ε.Ε., η οποία πραγματοποιήθηκε στο Κάιρο της Αιγύπτου, εστιάζει στη χρήση διπλωματικών μέσων για επίλυση διαφορών, αλληλεγγύη, ειδική μέριμνα για την «ανθρώπινη ασφάλεια» (“human security”) και τη φυλετική ισότητα. Συγκεκριμένα, βασίζεται στην τήρηση πυλώνων: ασφάλεια, διακυβέρνηση, εμπόριο και ζητήματα-κλειδιά στην παρούσα διεθνή σκηνή. Μάλιστα, σε αυτή την πρωτοβουλία περιλαμβάνονται τόσο οι κυβερνήσεις των κρατών των δύο οργανισμών – της Ε.Ε. και της Αφρικανικής Ένωσης (Α.Ε.) – όσο και οι τοπικές αρχές αυτών. Η Ε.Ε. έχει διαμορφώσει, επίσης, λαμβάνοντας τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής της Αφρικής, κατάλληλα στρατηγικά πλαίσια κι έχει εστιάσει στα πρωταρχικά ζητήματα που θα απασχολήσουν τις δύο πλευρές μετά το 2020: ψηφιακός μετασχηματισμός, ειρηνικές διεργασίες, κινητικότητα και μετανάστευση, πράσινη ανάπτυξη κι εργασιακό περιβάλλον.

Οι περιφερειακές στρατηγικές της Ε.Ε. στην Αφρική επικεντρώνονται στο Κέρασ της Αφρικής, τον Κόλπο της Γουινέας και την Περιοχή του Sahel. Όσον αφορά στο ανατολικό τμήμα της ηπείρου, που

βρέχεται από την Ερυθρά Θάλασσα και τον Κόλπο του Άντεν, η Ε.Ε. έχει προβεί στην κατάρτιση στρατηγικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης λόγω των επανειλημμένων περιόδων ξηρασίας, ενώ εδώ και 10 χρόνια έχει αναλάβει δράση για την εξασφάλιση ειρήνης και ευημερίας στην περιοχή. Παράλληλα, δίνεται βαρύτητα στη μάχη κατά της τρομοκρατίας και σε ευρύτερο περιφερειακό επίπεδο, εστιάζοντας και στην παρομοίως τεταμένη κατάσταση στην Υεμένη (Αραβική Χερσόνησος). Από το 2015, έχει αναπτυχθεί σχέδιο περιφερειακής δράσης από τις ευρωπαϊκές αρχές για το Κέρας της Αφρικής, ώστε να περιοριστούν φαινόμενα όπως η εκτόπιση πληθυσμών. Στην περίπτωση των κρατών στον Κόλπο της Γουινέας, η αυξανόμενη αβεβαιότητα, λόγω των περιβαλλοντικών μεταβολών στην ακτογραμμή, και η εγκληματική δραστηριότητα (λαθρεμπόριο, παράνομη αλιεία, πειρατεία κτλ.) λειτουργούν αποτρεπτικά στην ανάπτυξή τους, κάτι που έχει σε επαγρύπνηση τις κυβερνητικές αρχές σε συνεννόηση με την Ε.Ε. Η χάραξη σχεδίου δράσης και στρατηγικής εφαρμόζεται υπό την εποπτεία του αρμόδιου επικεφαλής συντονιστή με τη συμβολή της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ) στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ). Σχετικά με την Περιοχή του Sahel, επικεντρώνεται στην διευθέτηση εσωτερικών συγκρούσεων και στην αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού. Ταυτόχρονα, υπάρχει μέριμνα για δημιουργία ευκαιριών για τη νεολαία, τη φύλαξη συνόρων και την καταπολέμηση οργανωμένου εγκλήματος.

Η θωράκιση της Α.Ε. προκρίνεται χάρη στην Αφρικανική Δομή Ειρήνης και Ασφάλειας (APSA), ώστε οι διπλωματικές συμφωνίες να αποτελούν εφαλτήριο σταθερότητας. Η Ε.Ε. υπήρξε βασικός εταίρος σε αυτό το εγχείρημα για τα αφρικανικά κράτη και τους οργανισμούς μέσω της συμβολής εμπειρογνομόνων των οικονομικών και των ανθρώπινων πόρων. Στα θέματα που καλύπτονται, περιλαμβάνεται η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη ικανοτήτων για την έγκαιρη προειδοποίηση της Ε.Ε. Αυτή η υποστήριξη, επιπλέον, στοχεύει στη διευκόλυνση της εφαρμογής άλλων σχετικών μέσων της Α.Ε., όπως η πολιτική για την ανασυγκρότηση και αποτροπή συγκρούσεων, η διακήρυξη για το πρόγραμμα των συνόρων και σχετικές μελέτες για θέματα αφοπλισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, καταβάλλονται προσπάθειες για να διασφαλιστεί η συνοχή με ευρύτερες διεθνείς προσπάθειες. Για αυτό, εξάλλου, ο προϋπολογισμός της Α.Ε. για το 2015 καλυπτόταν σε ποσοστό 95% από την Ε.Ε., ευρωπαϊκές χώρες, την Κίνα και την Ιαπωνία.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εξέταση των πρωτοβουλιών που έχει αναπτύξει η Ε.Ε. στην αφρικανική ήπειρο όσον αφορά στην στρατηγική αναβάθμισή της σε περιφερειακό επίπεδο στον τομέα της ασφάλειας, η ανάδειξη του ρόλου των Αποστολών της ΚΠΑΑ σε κράτη του Γεωγραφικού Συμπλόκου, όπως και η επιρροή που ασκεί η Ε.Ε. στην ειρηνική επίλυση διαφορών

στην Αφρική με τη μεσολάβηση τοπικών, κρατικών και διεθνών αρχών. Συγχρόνως, αναλύονται οικονομικά στοιχεία που αξιοποιούνται στην στελέχωση δράσεων στην Αφρική, η δυναμική που αναπτύσσεται στις εξωτερικές σχέσεις των κρατών με διεθνείς κρατικούς δρώντες, όπως οι ΗΠΑ και η Κίνα, καθώς και σε ποιο βαθμό το ενδιαφέρον τους για συνεργασία με τις εξεταζόμενες χώρες έρχεται σε αντιπαράθεση με τις επιδιώξεις της Ε.Ε. Με αυτόν τον τρόπο, θα καλυφθεί ένα σημαντικό κενό που υπάρχει στην ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με τις ευρωπαϊκές σχέσεις και δη του ρόλου που διαδραματίζουν οι αποστολές της Ε.Ε. στην Αφρική για την αποτροπή συγκρούσεων και τη διαχείριση κρίσεων. Εντός του πονήματος, γίνεται σύνδεση των αμυντικών πόρων της Ε.Ε. για την προβολή ισχύος στο Γεωγραφικό Σύμπλοκο Ευρώπης – Αφρικής με τη θεωρία Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης του Καθηγητή Ι. Θ. Μάζη, ώστε να αξιολογηθεί η προοπτική επίτευξης των στρατηγικών σκοπών της Ε.Ε. και να εξαχθούν πραγματολογικά συμπεράσματα.

1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1.1. Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας στην Ε.Ε.

Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ) αποτελεί βασικό τμήμα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ε.Ε, καθορίζεται βάσει της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και γίνεται εκτενής αναφορά στο 41ο άρθρο της σχετικά με την άντληση πόρων για την στήριξη των εγχειρημάτων στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ. Οι αποφάσεις για τη διαμόρφωση της ΚΠΑΑ λαμβάνονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ορίζεται στο 42ο άρθρο της ΣΕΕ¹. Οι προτάσεις αποφάσεων διατυπώνονται από τον Ύπατο Εκπρόσωπο για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας και Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – για τα επόμενα πέντε χρόνια (2019-2024) έχει οριστεί ο Ισπανός Josep Borrell. Ωστόσο, γίνεται ειδική μνεία στο 36ο άρθρο της ΣΕΕ σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με πρωταρχικό εργαλείο του τη δυνατότητα να απευθύνεται στον ΥΕ και στο Συμβούλιο για συναφή θέματα². Ακόμα, το συγκεκριμένο θεσμικό όργανο διεξάγει συζητήσεις δύο φορές ανά έτος σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί κατά την εφαρμογή της ΚΠΑΑ κι αναλόγως συντάσσονται επιμέρους εκθέσεις από την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων (ΑΦΕΤ) – όταν κρίνεται απαραίτητο και συμπεριλαμβάνεται

¹ EUR-Lex, Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/159/κοινη-πολιτικη-ασφαλειας-και-αμυνας> (ημερομηνία πρόσβασης 20/08/2020)

² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_security_defence_policy.html?locale=el (ημερομηνία πρόσβασης 20/08/2020)

στην έκθεση για την ΚΕΠΠΑ – και από την Υποεπιτροπή Ασφάλειας και Άμυνας (SEDE). Μάλιστα, από το 2012, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών-μελών πραγματοποιούν διακοινοβουλευτικές διασκέψεις κάθε χρόνο, ώστε να συζητηθούν εκτενώς ζητήματα που άπτονται της ΚΠΑΑ (Συνθήκη Λισαβόνας, Πρωτόκολλο αρ. 1)³.

Οι διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας λειτούργησαν ευεργετικά στον εμπλουτισμό της ΚΠΑΑ. Ο Ύπατος Εκπρόσωπος διατηρεί κεντρικό θεσμικό ρόλο, προεδρεύει στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, και συγκεκριμένα στη Σύνοψη που συνεδριάζουν οι Υπουργοί Άμυνας των κρατών-μελών και διευθύνει τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (ΕΟΑ). Βάσει της Συνθήκης της Λισαβόνας, οι εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. διαμορφώνονται με στόχο την αναχαίτιση των προκλήσεων που περιγράφονται σε έκθεση που συντάχθηκε το 2008 αναφορικά με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας, που συντάχθηκε το 2003, όταν επικεφαλής της ΚΕΠΠΑ ήταν ο Javier Solana. Εντός αυτής σημειώνεται χαρακτηριστικά πως: *«εναπόκειται στις κυβερνήσεις, τα κοινοβούλια και τα όργανα της ΕΕ να μεταδώσουν με ποιο τρόπο όλα αυτά συμβάλλουν στην εσωτερική μας ασφάλεια»*. Τον Ιούνιο του 2016, η Federica Mogherini, Ύπατος Εκπρόσωπος της Ε.Ε., ανακοίνωσε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου την Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΠΣΕΕ), η οποία αντικατέστησε την προαναφερθείσα. Σε αυτή προσδιορίστηκαν πέντε προτεραιότητες για την εξωτερική πολιτική της Ε.Ε. και συγκεκριμένα: η ασφάλεια της Ε.Ε., η ενίσχυση των σχέσεων με κράτη και όργανα πέρα από τα ανατολικά και νότια σύνορα της Ε.Ε., η ανάπτυξη ολοκληρωμένης προσέγγισης όσον αφορά στις συρράξεις, η έμφαση στην αξιοποίηση περιφερειακών δομών συνεργασίας και η παγκόσμια διακυβέρνηση για τον 21ο αιώνα. Η πορεία υλοποίησης της ΠΣΕΕ αξιολογείται σε ετήσια βάση, με τη συμβουλή των τριών θεσμικών οργάνων (Συμβούλιο, Επιτροπή, Κοινοβούλιο)⁴.

Εκτός των άλλων, η Ε.Ε. έχει ξεκινήσει τη διαδικασία για την ανάπτυξη μιας «Στρατηγικής Πυξίδας» για την ΚΠΑΑ. Αυτή η διετής διαδικασία ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2020 και θα ολοκληρωθεί υπό τη γαλλική Προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε. την άνοιξη του 2022. Πρόκειται για πρωτοβουλία της γερμανικής Προεδρίας, αποσκοπεί στη μείωση του χάσματος μεταξύ φιλοδοξίας και πραγματικότητας όσον αφορά την εξωτερική δράση της Ένωσης. Διευκολύνει την ανάπτυξη μιας κοινής στρατηγικής κουλτούρας και αποσαφηνίζει τη συνολική εικόνα της αμυντικής συνεργασίας της Ε.Ε. που έχει δημιουργήσει η ΜΔΣ, το ΕΤΑ, η ΣΕΑΑ και άλλες πρωτοβουλίες μετά το 2016. Σε γενικές γραμμές, η «Στρατηγική Πυξίδα» επιδιώκει να ενισχύσει την ικανότητα της Ε.Ε. να ανταποκρίνεται σε διεθνείς προκλήσεις. Καθοδηγείται από τα κράτη-μέλη και την ΕΥΕΔ, με τη συμμετοχή του ΕΟΑ. Για να είναι

³ Ibid

⁴ Ibid

επιτυχής, η «Στρατηγική Πυξίδα» πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένη, περιγράφοντας τα μέσα που η Ε.Ε. καλείται να χειριστεί ακόμη και τις πιο δύσκολες προκλήσεις της.

1.2. Ο Προσανατολισμός της Ε.Ε. στις Αμυντικές Δαπάνες

Η πρόθεση των κρατών-μελών για ενίσχυση της συνεργασίας στους τομείς της εξωτερικής ασφάλειας και άμυνας κατέστη εκ νέου σαφής στις 16 Σεπτεμβρίου 2016 στη σλοβακική πρωτεύουσα, όπου και καταρτίστηκε ο οδικός χάρτης της Μπρατισλάβας. Κατόπιν, καταρτίστηκε ένα διεξοδικό πλάνο το οποίο πραγματευόταν μέτρα για την ενίσχυση της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας, ούτως ώστε η Ε.Ε. να αναβαθμίσει αισθητά το ρόλο της στο εν λόγω ζωτικό θέμα. Καταρχάς, υποβλήθηκε στο Συμβούλιο από την Ύπατη Εκπρόσωπο ένα σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα, με κύριο μέλημα την πραγμάτωση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της Ε.Ε. μέσω της αξιοποίησης λειτουργικών μέσων. Στο σχέδιο αυτό συγκαταλέγονταν προτάσεις, όπως η διενέργεια της Συντονισμένης Ετήσιας Ανασκόπησης στον τομέα της Άμυνας (ΣΕΑΑ), με έμφαση στις δαπάνες, η βελτίωση της ταχείας αντίδρασης (rapid response) της Ε.Ε. με τη συμμετοχή μάχιμων μονάδων, καθώς και πρόβλεψη για μία νέα ενιαία ρύθμιση, τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ), η οποία αφορούσε στα κράτη-μέλη που είναι ικανά και προτίθενται να δεσμευθούν για έναν πιο ενεργό ρόλο στους τομείς ασφάλειας και άμυνας⁵.

Στα τέλη, επίσης, του 2016 παρουσιάστηκε το Σχέδιο Δράσης για την Ευρωπαϊκή Άμυνα (EDAP) στα κράτη-μέλη, με ειδική μνεία για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA) που θα εστιάζει στη χρηματοδότηση έρευνας στον αμυντικό τομέα. Ακόμα, το Συμβούλιο συμφώνησε στην υιοθέτηση ενός σχεδίου για την εφαρμογή των αποφάσεων της Βαρσοβίας – όπως προαναφέρθηκαν – αναφορικά με τη συνεργασία Ε.Ε. και NATO. Η δέσμη αυτών των μέτρων συνιστούν απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της Συνθήκης της Λισαβόνας στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας. Συγκεκριμένα, φανέρωσαν τη δυνατότητα της Ε.Ε. να ανταποκρίνεται ταχέως και ουσιαστικά στα αιτήματα των κρατών-μελών, τα οποία έχουν επιδείξει ισχυρή πολιτική βούληση να αναβαθμιστεί ο ρόλος της Ε.Ε. σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο⁶. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανέλαβε δράση για προτροπή πολιτικών πρωτοβουλιών στο παραπάνω εγχείρημα. Ειδικότερα, υπέβαλε πρόταση να εκτελέσει ο ΕΟΑ πιλοτικό πρόγραμμα για στρατιωτικές απαιτήσεις στον τομέα της ΚΠΑΑ. Με την ολοκλήρωση του πιλοτικού προγράμματος, εκκίνησε η Προπαρασκευαστική Δράση για την Έρευνα

⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ΚΠΑΑ: μία ταχέως εξελισσόμενη πολιτική (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/common-security-and-defence-policy> (ημερομηνία πρόσβασης 20/08/2020)

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Σχέδιο Αμυντικής Δράσης (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan_en (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

στον τομέα της Άμυνας (PADR), με επένδυση 90 εκατ. € για την περίοδο 2017-2019⁷. Οι τελευταίες προτάσεις που κατετέθησαν από την Επιτροπή για τη χρηματοδότηση μιας πρωτοβουλίας στήριξης της έρευνας και της τεχνολογίας για την άμυνα, για τη χρονική περίοδο 2021-2027, καταδεικνύουν ότι η πρωτοβουλία του Ευρωκοινοβουλίου διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία.

Το Συμβούλιο παρενέβη εκ νέου, ένα χρόνο μετά, και προώθησε τη σύσταση της Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδιασμού και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC), μιας νέας δομής για εξασφάλιση ταχύτερης ανταπόκρισης για την Ε.Ε., με αποτελεσματικότερο και πιο απρόσκοπτο τρόπο, για το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή στρατιωτικών αποστολών σε περιοχές ενδιαφέροντος της Ε.Ε.⁸ Σήμερα, η MPCC εποπτεύει τρεις αποστολές, στο Μάλι, τη Σομαλία και την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία. Το Συμβούλιο προέβη, μεταξύ άλλων, στη συγκρότηση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού για την Ειρήνη (EME), με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας των αποστολών της Ε.Ε., τη στήριξη των εταίρων της και τη συμβολή σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η έκδοση χάρτη με κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας θεωρήθηκε μονόδρομος, καθώς ήταν απαραίτητη η παροχή οδηγιών αναφορικά με τον τρόπο διάρθρωσης των διακυβερνητικών διαδικασιών. Αυτή την στιγμή, βρίσκονται σε εξέλιξη 34 έργα, με τη συμμετοχή 25 κρατών-μελών. Το Ευρωκοινοβούλιο, το 2018, σε ετήσια έκθεσή του για την πορεία τήρησης της αμυντικής πολιτικής εξέφρασε τη βεβαιότητά του ότι το έργο της ΜΔΣ, της ΣΕΑΑ και του ΕΤΑ θα λειτουργήσουν ως πολύτιμοι αρωγοί για τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. με απώτερο σκοπό τον αποτελεσματικότερο συντονισμό στους αμυντικούς προϋπολογισμούς. Το Ευρωκοινοβούλιο αιτήθηκε, επίσης, τη διάθεση επαρκών οικονομικών πόρων για την ΕΥΕΔ στο πλαίσιο του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου (ΠΔΠ) για την περίοδο 2021-2027, και ιδίως στον στρατηγικό τομέα, κάτι που δεν υλοποιήθηκε στο ακέραιο λόγω των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού το δεύτερο τρίμηνο του 2020⁹. Στο ψήφισμα σημειώνεται ακόμα η προϋπόθεση συμμετοχής του Ευρωκοινοβουλίου στον έλεγχο και τη στρατηγική καθοδήγηση αυτών των μέσων.

Μεταξύ άλλων, θεσπίστηκε το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Βιομηχανικής Ανάπτυξης στον τομέα της Άμυνας (EDIDP) από την Επιτροπή, το οποίο αποσκοπεί στην στήριξη της ανταγωνιστικότητας και

⁷ Ibid

⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ενωσιακή Αμυντική Συνεργασία: Το Συμβούλιο δημιουργεί Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC), 08/06/2017, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μακροπρόθεσμος Προϋπολογισμός Ε.Ε. & Επόμενη Γενιά Ε.Ε. (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2021-2027_en (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

την προώθηση καινοτόμων πρακτικών στην αμυντική βιομηχανία της Ε.Ε (Αύγουστος 2018)¹⁰. Τον Ιούνιο του 2019, το Συμβούλιο ενέκρινε συμπεράσματα ύστερα από συζήτηση για την πορεία της Παγκόσμιας Στρατηγικής της Ε.Ε. Εντός των συμπερασμάτων, το Συμβούλιο έδωσε βαρύτητα στην πλήρη εφαρμογή του ΕΤΑ, το οποίο θα ενισχύσει την αμυντική βιομηχανία και τεχνολογία της Ε.Ε. Επιπλέον, η 3η Έκθεση για τη Συνολική Στρατηγική, του Οκτωβρίου 2019, απαιτεί την ενίσχυση των προσπάθειών στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης στον τομέα της άμυνας, ενώ προτάσσεται η πρόοδος της Ε.Ε. για υπέρβαση των εμποδίων στη στρατιωτική κινητικότητα (military mobility)¹¹.

Οι Αποστολές της ΚΠΑΑ στην Αφρική – όπως και σε κάθε περιφέρεια που δραστηριοποιείται – εποπτεύονται αναλόγως της εντολής που έχουν λάβει είτε από την MPCC είτε από τη Μη Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (CPCC). Η πρώτη έχει οριστεί υπεύθυνη από τη σύστασή της το 2017 για τις ναυτικές και εκπαιδευτικές αποστολές και η δεύτερη για αποστολές, στις οποίες εμπλέκονται σύμβουλοι για τη δημόσια τάξη και την εξασφάλιση ευνομίας. Το πλήθος και η φύση των επιχειρήσεων εξαρτάται από τα ζητήματα που χρήζουν επίλυσης από τις εθνικές αρχές, τους περιφερειακούς οργανισμούς και τη διεθνή κοινότητα. Υπάρχουν, ακόμα, περιπτώσεις όπου η Ε.Ε. με τη σύσταση επιτροπής για την εξέταση αναβάθμισης της Ευρωπαϊκής Εξωτερικής Δράσης, καταλήγει στην επιλογή να συνεπικουρεί ήδη υφιστάμενες αποστολές του ΟΗΕ ή της Α.Ε. Συνολικά, έχουν οργανωθεί από το 2003 περισσότερες από 35 αποστολές στη Μέση Ανατολή, την Αφρική, την Ανατολική Ευρώπη και τα Δυτικά Βαλκάνια.

Αναφορικά με την στρατηγική εταιρική σχέση Ε.Ε. και NATO, αυτή καθιστά σαφή τον προσανατολισμό που θέλει να λάβει η Ε.Ε. στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Η κοινή δήλωση Ε.Ε.-NATO του 2016 υπήρξε η απαρχή μίας σειράς διαβουλεύσεων για την σχέση των δύο οργανισμών στην προάσπιση της γηραιάς ηπείρου. Τον Ιούλιο του 2018, υπεγράφη διακήρυξη με την οποία αναγνώρισαν την ανάγκη διεύρυνσης του πεδίου δράσης τους, με σκοπό τη αναβάθμιση των αμυντικών δυνατοτήτων. Ένα χρόνο αργότερα, η ΥΕ και ο Γ.Γ. του NATO κατήρτισαν αναφορά για την πραγμάτωση 74 κοινών προτάσεων πολιτικής, με ιδιαίτερη μνεία στα επικείμενα αποτελέσματα. Η Ε.Ε. και το NATO έχουν αναπτύξει μία σειρά εργαζόμενα εντατικά για την ανάπτυξη τακτικών αντιμετώπισης τόσο των υβριδικών απειλών όσο και των απειλών στον κυβερνοχώρο. Είναι ενδεικτικό ότι προέβησαν από κοινού στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας για την καταπολέμηση υβριδικών απειλών, με έδρα το Ελσίνκι (Hybrid CoE). Επιπροσθέτως, η Ε.Ε.

¹⁰ EUR-Lex (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1092> (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

¹¹ Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία, Στρατιωτική Κινητικότητα (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://pesco.europa.eu/project/military-mobility/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

προβλέπει κυρώσεις για χρήση χημικών όπλων και κυβερνοεπιθέσεις. Για αυτό, θέσπισε τη Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών με σκοπό την παροχή εμπεριστατωμένης και εξειδικευμένης στρατηγικής ανάλυσης. Με κύριο εργαλείο τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα υπό την εποπτεία της Επιτροπής, αναμένεται να επενδυθούν 1,8 δις € για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο¹².

Οι ενέργειες του Ευρωκοινοβουλίου λειτουργούν επικουρικά με σκοπό την υλοποίηση των στόχων της Ε.Ε. ως εγγυητή ασφάλειας, με αποτελεσματικά και διακριτά μέσα, όπως αιτούνται οι ίδιοι οι Ευρωπαίοι πολίτες. Το πρώτο τρίμηνο του 2019, το Ευρωκοινοβούλιο επανέλαβε την υποστήριξή του προς την ΜΔΣ, τη ΣΕΑΑ, το ΕΤΑ και τον ΕΜΕ, ενώ προέκυψε μία καταρχήν συμφωνία σχετικά με το πλαίσιο για το ΕΤΑ (2021-2027). Το μόνο θέμα που – ακόμα – βρίσκεται υπό διαβούλευση είναι η συμμετοχής τρίτων χωρών στο εγχείρημα¹³.

1.3. Η Χρηματοδότηση Αποστολών της Ε.Ε. στην Αφρική

Η Αφρική αποτελεί ένα γεωγραφικό χώρο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ε.Ε., έχοντας ξεκινήσει την χρηματοδότηση αποστολών με την έναρξη του 21^{ου} αιώνα. Ο κύριος χρηματοδοτικός μηχανισμός θεσπίστηκε το 2004 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και φέρει το όνομα «Αθηνά»¹⁴. Πρόκειται για ένα μηχανισμό που κατανέμει τις δαπάνες των κρατών-μελών της Ε.Ε. που συμμετέχουν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. – εκτός της Δανίας – συνεισφέρουν οικονομικά στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η «Αθηνά» προβλέπεται να αξιοποιείται για τη χρηματοδότηση στρατιωτικών επιχειρήσεων της Ε.Ε. παράλληλα με την κάλυψη των δαπανών των κρατών-μελών, όπως η στέγαση, τα καύσιμα και συναφή έξοδα των επιχειρησιακών δυνάμεων. Σε αυτά περιλαμβάνονται λειτουργικά έξοδα της έδρας (μετακινήσεις, διοικητικά έξοδα, τεχνολογική πληροφόρηση), καθώς και του ανθρώπινου δυναμικού που προσλαμβάνεται για τα Κεντρικά Γραφεία των Δυνάμεων (FHQ)¹⁵.

Ακόμα, λαμβάνεται υπόψη η κάλυψη αναγκών σε υποδομές, ιατρικές υπηρεσίες στις επιχειρήσεις, απόκτηση πληροφοριών μέσω δορυφορικών εικόνων, ενώ αξιολογούνται τυχόν αποζημιώσεις προς ή από Οργανισμούς, όπως το NATO και ο ΟΗΕ. Μέσω της «Αθηνάς», με την έγκριση του Συμβουλίου, προβλέπεται η κάλυψη δαπανών που αφορούν στη μεταφορά και την εγκατάσταση στρατιωτικών

¹² Hybrid CoE (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.hybridcoe.fi/about-us/> (ημερομηνία πρόσβασης 25/08/2020)

¹³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Πρόταση για Κανονισμό Σύστασης Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-mff-european-defence-fund> (ημερομηνία πρόσβασης 26/08/2020)

¹⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Αθηνά» - Χρηματοδοτώντας τις στρατιωτικές επιχειρήσεις ασφάλειας και άμυνας (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http:// https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/](http://https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/) (ημερομηνία πρόσβασης 27/08/2020)

¹⁵ Ibid

δυνάμεων. Ακόμα, ο επικεφαλής των αποστολών μπορεί να αιτηθεί, με τη μεσολάβηση ειδικής επιτροπής, τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό «Αθηνά» για μία σειρά από θέματα: στρατώνες, πρόσθετο εξοπλισμό, ιατρικές υπηρεσίες, παροχή συστημάτων επιτήρησης, χώρους αποθήκευσης οπλικών συστημάτων. Το Άρθρο 41 της ΣΕΕ ορίζει ότι τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. συνεισφέρουν ένα ετήσιο μερίδιο βάσει του ακαθάριστου εθνικού τους εισοδήματος. Συγχρόνως, έχουν θεσπιστεί ειδικοί χρηματοοικονομικοί κανονισμοί σχετικά με τις δαπάνες πάσης φύσεως που χρηματοδοτούνται με το μηχανισμό «Αθηνά», όπως ο στρατηγικός σχεδιασμός¹⁶.

Καθώς οι προκλήσεις στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας αυξάνονται για την Ε.Ε., έχει διατυπωθεί η ανάγκη σχεδιασμού ενός νέου ταμείου, εκτός του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου. Το κόστος του υπολογίζεται στα 8 δις €. Πρόκειται για τον ΕΜΕ, που θα επιτρέψει την κάλυψη των αμυντικών δαπανών σε επιχειρησιακό επίπεδο. Στόχος του νέου ταμείου είναι, μεταξύ άλλων, η συγκέντρωση υπαρχόντων σχετικών μηχανισμών εκτός προϋπολογισμού, δηλαδή του μηχανισμού «Αθηνά» και του Αφρικανικού Μηχανισμού για την Ειρήνη (ΑΜΕ), για την εξάλειψη παθογενειών στη λειτουργία τους. Ο ΕΜΕ αποσκοπεί στη χρηματοδοτική ενίσχυση της ΚΠΑΑ και στη διασφάλιση χρηματοδότησης της Ε.Ε. σε μόνιμη βάση, προσδίδοντας μεγαλύτερη ευελιξία στην ταχεία ανάπτυξή της. Έως σήμερα, μόλις ένα μικρό μέρος των αμυντικών δαπανών που προορίζεται για στρατιωτικές αποστολές μέσω του μηχανισμού Athena, προέρχεται από κοινή χρηματοδότηση (5-10%). Ακόμα, ο ΕΜΕ δίνει έμφαση στην άντληση περισσότερων πόρων για τις αποστολές της ΚΠΑΑ από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και στη χρηματοδοτική συμβολή της Ε.Ε. σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ειρηνευτικού χαρακτήρα με τη συνεργασία τρίτων χωρών στο διεθνές στερέωμα. Με αυτό τον τρόπο, αναπληρώνεται η αδυναμία του ΑΜΕ που επέτρεπε τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων αποκλειστικά από την αφρικανική ηγεσία¹⁷.

Το ΕΤΑ θα βοηθήσει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των ενόπλων δυνάμεων των χωρών εταίρων για τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφαλείας. Εκτός αυτού, ο ΕΜΕ θα επιτρέψει στην Ε.Ε. να παρέχει ολοκληρωμένη υποστήριξη μέσω ολοκληρωμένων πακέτων, τα οποία μπορούν να περιλαμβάνουν εκπαίδευση, εξοπλισμό και άλλα μέσα υποστήριξης. Αυτό θα βοηθήσει τους εταίρους να αντιμετωπίσουν από μόνες τους κρίσεις και προκλήσεις ασφαλείας¹⁸. Το ΕΤΑ θα καλύψει μόνο τις δαπάνες με στρατιωτικές ή αμυντικές

¹⁶ Ibid

¹⁷ Η Συνεργασία Αφρικής-Ε.Ε., Αφρικανικός Μηχανισμός για την Ειρήνη (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://africa-eu-partnership.org/en/success-stories/african-peace-facility> (ημερομηνία πρόσβασης 28/08/2020)

¹⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Νέα Ενίσχυση για Εργασία, Ανάπτυξη κι Επενδύσεις (στα Αγγλικά), 06/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-mff-european-defence-fund> (ημερομηνία πρόσβασης 28/08/2020)

συνέπειες που δεν χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε. Θα συμβάλει έτσι στη μεγιστοποίηση του αντίκτυπου, της αποτελεσματικότητας και της βιωσιμότητας των εξωτερικών δράσεων της Ε.Ε. στην ειρήνη και την ασφάλεια. Μέσω του ΕΜΕ, η Ε.Ε. θα είναι σε θέση να κάνει περισσότερα και να ενεργήσει πιο γρήγορα χρησιμοποιώντας στρατιωτικά και αμυντικά μέσα όπως απαιτείται.

Οι εισφορές που προορίζονται για τον ΕΜΕ θα καλυφθούν από τα κράτη μέλη λαμβάνοντας υπόψη το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα. Σε μία από τις τελευταίες συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατατέθηκε η πρόταση το ποσό αυτό να μην ξεπερνά τα 8 δις € και θα αφορά στην περίοδο 2021-2027 για την οποία αναμένεται η επίσημη πρόταση και ψήφιση του ΠΔΠ¹⁹. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΤΑ πρόκειται να επανεξετάσει υφιστάμενους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς, πρωτίστως τον μηχανισμό «Αθηνά» και τον ΑΜΕ, με σκοπό να προσδώσει μεγαλύτερη ευελιξία για την αποτελεσματικότερη αξιοποίησή τους. Οι αποφάσεις σχετικά με τις χρηματοδοτούμενες από τον ΕΜΕ δράσεις θα λαμβάνονται από μία επιτροπή ελέγχου και διαχείρισης από τα κράτη μέλη της Ε.Ε., στις συνόδους κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου²⁰.

Ο ΕΜΕ στηρίζεται κατά κύριο λόγο για τη λειτουργία του στο μηχανισμό «Αθηνά», και κατ' επέκταση στην εφαρμογή του ΑΜΕ. Η πρακτική αυτή, καθώς και το ισχύον νομικό πλαίσιο χρηματοδότησης, θα εξακολουθήσουν να υιοθετούνται με τη μόνη διαφορά ότι μέσα από την εμπειρία του ΑΜΕ, καθώς και τη θεσμοθέτηση του ΕΤΑ θα δοθεί η δυνατότητα στην Ε.Ε. να υπερκεραστούν γεωγραφικοί περιορισμοί, καθιστώντας την έναν αξιόλογο συστημικό δρώντα στους τομείς της Άμυνας και της Ασφάλειας. Το ΕΤΑ, με γνώμονα τη ΣΕΕ, θα επιδιώξει να καλύψει τις ανάγκες των κρατών-μελών της Ε.Ε. σε μία σειρά θεμάτων που αφορούν στην εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια. Στο πλαίσιο αυτό, οι δράσεις της Ε.Ε. θα εξετάζονται ως προς τη σύμπτωση με τις ευρωπαϊκές αξίες, τη νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση της Ε.Ε. απέναντι σε εξωτερικές διαμάχες και κρίσεις (EU's Comprehensive Approach) προβλέπει τη συνοχή μεταξύ χρηματοδοτούμενων δράσεων από το ΕΤΑ, καθώς και δράσεων που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, όπως οι μηχανισμοί για την Ανάπτυξη Ικανοτήτων για την Υποστήριξη της Ασφάλειας και της Ανάπτυξης (CBSD)²¹. Σε αυτό τον σκοπό, συνδράμει η υπηρεσία των Οργάνων για την Εξωτερική Πολιτική (FPI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεργαζόμενη στενά με την ΕΥΕΔ (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης) και με τις αντιπροσωπείες της Ε.Ε. ανά τον κόσμο. Είναι

¹⁹ Ibid

²⁰ Ibid

²¹ J. Bergmann, CBSD: Διασφάλιση της Αναπτυξιακής Πολιτικής της Ε.Ε. (στα Αγγλικά), Γερμανικό Ινστιτούτο Αναπτυξιακής Πολιτικής, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.die-gdi.de/en/briefing-paper/article/capacity-building-in-support-of-security-and-development-cbsd-securing-eu-development-policy/> (ημερομηνία πρόσβασης 30/08/2020)

επιφορτισμένη με την προετοιμασία και την εφαρμογή δράσεων που σχετίζονται με την εξωτερική πολιτική σε διάφορους τομείς (περιφερειακές απειλές, διαχείριση κρίσεων κτλ.).

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. Περιγραφή της Εφαρμοσθείσας Μεθοδολογίας

Η ερευνητική μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση του τίτλου της διπλωματικής εργασίας είναι η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση (ΣΓΑ), όπως αυτή έχει διατυπωθεί από τον Καθηγητή Ι.Θ. Μάζη. Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση βασίζεται επιστημονικά στην *Οικονομική Γεωγραφία* η οποία εστιάζει στην ανθρώπινη οικονομική δραστηριότητα και επέμβαση στον Γεωγραφικό Χώρο, στη δημιουργία και εξέλιξη των επί μέρους οικονομικών χώρων στην επιφάνεια του πλανήτη και στις μεταξύ τους αντιδράσεις και συσχετισμούς²². Θεμελιώδης αρχή της ΣΓΑ, όσο και «πρωταρχικό επιστημονικό και μεθοδολογικό» καθήκον του γεωπολιτικού αναλυτή αποτελούν ο χαρτογραφικός καθορισμός του προς μελέτη Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου, ο καθορισμός του Γεωπολιτικού Παράγοντα που συντελείται η ανακατανομή της ισχύος εντός του ανωτέρω γεωγραφικού/γεωπολιτικού Συστήματος/Συμπλόκου και η κατασκευή υποδείγματος τάσεων ανακατανομής της ισχύος στο εσωτερικό του υπό εξέταση Συστήματος/Συμπλόκου. Η ΣΓΑ λειτουργεί με διαχωρισμό του θέματος σε τρεις κλίμακες συστημάτων: Σύστημα/Σύμπλοκο, Υποσύστημα και Υπερσύστημα. Μάλιστα, καθώς συνιστά μεθοδολογία με προβλεπτική ικανότητα, ο γεωπολιτικός αναλυτής είναι σε θέση να καταλήξει σε ασφαλή και αξιόπιστα συμπεράσματα μέσα από την εις βάθος και πραγματιστική ανάλυση της ανακατανομής ισχύος στο εξεταζόμενο Σύστημα²³.

Στη μέθοδο της ΣΓΑ, ο ερευνητής καλείται να ακολουθήσει με συγκεκριμένη σειρά ορισμένα βήματα προκειμένου να πραγματοποιήσει τη γεωπολιτική ανάλυση του υπό εξέταση θέματος. Πρωτίστως, οφείλει να αναγνώσει προσεκτικά τον τίτλο της έρευνας και να εντοπίσει χαρτογραφικά το Γεωπολιτικό Παράγοντα. Με την αναγνώριση του Γεωπολιτικού Παράγοντα και με βάση αυτόν, κατανέμονται τα Υποσυστήματα και αθροιστικά ορίζονται τα Συστήματα/Σύμπλοκα, ορίζονται οι διεθνείς πόλοι ισχύος οι οποίοι επηρεάζουν, είτε θετικά είτε αρνητικά, τη δράση του Γεωπολιτικού Παράγοντα και περιγράφονται οι γεωγραφικοί χώροι που θα χρησιμοποιηθούν. Στη συνέχεια,

²² Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική η θεωρία και η πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. 2002. Σελ. 43

²³ Ι. Θ. Μάζης, Ξ. Δωματιώτη, Κ. Χαροκόπος, Α. Δήγκας, «Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας», Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Συγχρόνων Ασιατικών Σπουδών, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, CIVITAS GENTIUM, Volume 5, Number 2, 2017

επιλέγονται οι Γεωπολιτικοί Πυλώνες Ισχύος (Πολιτική, Οικονομία Άμυνα/Ασφάλεια, Πολιτισμός/Πληροφορία), εντός των οποίων πραγματοποιείται η δράση και η λειτουργία του γεωπολιτικού παράγοντα. Με βάση την επιλογή Πυλώνων ανάλυσης, θα γίνει αντίστοιχη επιλογή Γεωπολιτικών Δεικτών και κατ' επέκταση αξιολόγηση τους με απλή συγκριτική παρουσίαση των δεδομένων. Μετά το πέρας της επεξεργασίας των δεικτών συγκροτείται το Γεωπολιτικό Υπόδειγμα τάσης ανακατανομής της ισχύος. Σε αυτήν τη φάση ολοκληρώνεται η Γεωπολιτική Ανάλυση και αφότου καταλήξουμε σε υπόδειγμα ανακατανομής της ισχύος προβαίνουμε σε Γεωστρατηγική Σύνθεση η οποία διενεργείται υπό συγκεκριμένη οπτική γωνία συμφερόντων²⁴. Για την καλύτερη κατανόηση και σαφήνεια της ΣΓΑ δίνεται ο εξής ορισμός σύμφωνα με τον Ι. Θ. Μάζη²⁵:

«η γεωγραφική μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθεμένων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλόκων που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν».

Με το μεθοδολογικό εργαλείο της ΣΓΑ δύναται η διερεύνηση διεθνών πολιτικών συμβάντων στο σύνολο των συστημάτων εθνικο-κρατικών και εθνοτικών δρώντων αλλά και μη κρατικών δρώντων που επιδρούν στη συγκρότηση, τη δομή και την ανακατανομή ισχύος μεταξύ των σχηματισμών αυτών. Από την άλλη πλευρά, η γεωστρατηγική σύνθεση *«αναλαμβάνει να περιγράψει τους πρακτικούς τρόπους με τους οποίους θα συμβούν όλα τα ανωτέρω»*. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η αξιοπιστία του γεωπολιτικού υποδείγματος συνδέεται άρρηκτα με την επιλογή των αριθμητικών δεδομένων και τη χρήση έγκυρων πηγών.

Για την εγκυρότητα του γεωπολιτικού υποδείγματος στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από επίσημους φορείς όπως ο ΕΟΑ, η ΕΥΕΔ. Επίσης, στοιχεία αντλήθηκαν από πληροφοριακά δελτία (factsheets) των επίσημων ιστοσελίδων της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Στην έρευνα συμπεριελήφθησαν σε μεγάλο βαθμό ακαδημαϊκά και επιστημονικά άρθρα, όπως επίσης συνεντεύξεις ερευνητών και έγκριτων δημοσιογράφων που δραστηριοποιούνται στο χώρο της ασφάλειας, της εξωτερικής πολιτικής και των οικονομικών της άμυνας. Ακόμα, αξιοποιήθηκαν δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία για την αξιολόγηση των οικονομικών μεγεθών που δαπανώνται για την ενίσχυση τομέων που άπτονται της

²⁴ Ε. Δωματιώτη «Η μελέτη και διεπιστημονική προσέγγιση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως», CIVITAS GENTIUM, Volume 5, Number 2, 2017

²⁵ Ι. Θ. Μάζης, Ε. Δωματιώτη, Κ. Χαροκόπος, Α. Δήγκας, «Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας», Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Συγχρόνων Ασιατικών Σπουδών, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, CIVITAS GENTIUM, Volume 5, Number 2, 2017

Άμυνας και της Ασφάλειας στην Ε.Ε. Επιπλέον χρησιμοποιήθηκαν έγκυροι ειδησεογραφικοί οργανισμοί από τις προαναφερθείσες χώρες.

2.2. Ανάλυση Θέματος βάσει Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης

Η προαναφερθείσα θεωρητική και μεθοδολογική προσέγγιση λειτουργεί ως θεμέλιο για την κατάρτιση πλάνου έρευνας και ανάλυσης του θέματος. Σύμφωνα με τον Ι. Θ. Μάζη²⁶, «ο τίτλος του θέματος μιας μελέτης γεωπολιτικής αναλύσεως πρέπει να ορίζει τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος μας». Ως εκ τούτου, οφείλει να δοθεί η δέουσα προσοχή στον καθορισμό του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου, δηλαδή του προς μελέτη γεωγραφικού χώρου αλλά και του Γεωπολιτικού Παράγοντα διότι επιδρά καταλυτικά στην ανακατανομή ισχύος, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου. Προτού ο ερευνητής προβεί στην ανάλυση του θέματος βάσει της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, θεωρείται αναγκαία η αναφορά στον Γεωπολιτικό Παράγοντα, καθώς –μεταξύ άλλων– επηρεάζει συγκεκριμένους Γεωπολιτικούς Δείκτες των Γεωπολιτικών Πυλώνων. Όσον αφορά στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο, πρόκειται για μία διευρυμένη γεωγραφική ενότητα του Συστήματος. Ως Σύστημα λογίζεται το ακριβές άθροισμα των εδαφικών ενότητων που αποτελούν τα γεωπολιτικά υποσυστήματα τα προσδιορισθέντα από τον εντοπισμό, τη διακεκριμένη δράση και τη συστηματική και διακεκριμένη λειτουργία του συγκεκριμένου γεωπολιτικού παράγοντος στον φυσικό τους χώρο²⁷. Συνεπώς, από την ανάγνωση του τίτλου της παρούσας έρευνας, Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο είναι η Ευρώπη και η Αφρική και Γεωπολιτικός Παράγοντας είναι τα Οικονομικά της Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα πώς επιδρά η κατανομή των αμυντικών πόρων στην ενίσχυση της εξωτερικής δράσης της Ε.Ε. κι εκτός της γηραιάς ηπείρου.

Το Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο της Ευρώπης – Αφρικής, περιλαμβάνει τις γεωγραφικές περιοχές στις οποίες δραστηριοποιείται η Ευρωπαϊκή Ένωση για τη διαφύλαξη συμφερόντων της με τη χρήση στρατηγικών, όπως η στελέχωση στρατιωτικών αποστολών και η επίτευξη ισορροπίας σε σημεία ζωτικής σημασίας για την Ένωση (νότια σύνορα – Μεσόγειος). Μάλιστα, χρήζει αναφοράς ότι τόσο τα δημογραφικά στοιχεία όσο και οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της Αφρικής καταδεικνύουν ότι, τις επόμενες δεκαετίες, ο ρόλος των αφρικανικών κρατών στη διαμόρφωση του υπό εξέταση Συστήματος, αλλά και του Υπερσυστήματος, θα ενισχυθεί και για αυτό ανάγεται σε περιοχή με γεωπολιτική δυναμική υψηλής κυριότητας. Με βάση αυτό, πορεύονται οι Υπερσυστημικοί Δρώντες, το σύνολο των

²⁶ Ι.Θ. Μάζης. Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. 2012 σελ. 368

²⁷ Έγγραφο e-class.uoa.gr Έγγραφο: Γεωπολιτική Ι: επιστημολογία και μεθοδολογία συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως. Αρχείο: “Εισαγωγή στη θεωρία: η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση”

*πόλων διεθνούς ισχύος που επηρεάζουν τη δράση των γεωπολιτικών παραγόντων στο εσωτερικό των υποσυστημάτων και του αντίστοιχου συστήματος το οποίο τα εμπεριέχει*²⁸. Στην παρούσα έρευνα, βάσει του θέματός της, των διμερών συνεργασιών και των συμφερόντων που διακυβεύονται στο εξεταζόμενο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο, οι Υπερσυστημικοί Δρώντες που θα αναφερθούν είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η Κίνα, η Ρωσία και η Τουρκία.

Με την έννοια Υποσύστημα προσδιορίζεται η *ομοιογενής, ως προς τη δράση και λειτουργία ενός γεωπολιτικού παράγοντος, εδαφική ενότητα*²⁹. Τα Υποσυστήματα που θα εξεταστούν βάσει της δράσης του Γεωπολιτικού Παράγοντα, ο οποίος διαμορφώνει τα Υποσυστήματα του Συστήματος/Συμπλόκου είναι τα ακόλουθα:

- Υποσύστημα 1: Ε.Ε. – Λιβύη (Κεντρική Μεσόγειος)
- Υποσύστημα 2: Ε.Ε. – Μάλι – Νίγηρας – Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (Περιοχή Sahel)
- Υποσύστημα 3: Ε.Ε. – Σομαλία (Κέρας της Αφρικής – Κόλπος του Άντεν)

Με τον καθορισμό της δομής της έρευνας σε επίπεδο Υποσυστημάτων, καθίσταται απαραίτητη η επιλογή των Γεωπολιτικών Πυλώνων Ισχύος για τη διεξαγωγή της παρούσης μελέτης· την επίδραση της κατανομής των αμυντικών πόρων της Ε.Ε. με σκοπό την προβολή ισχύος στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο της Ευρώπης – Αφρικής. Για αυτό το λόγο, στην Γεωπολιτική Ανάλυση οφείλουμε να *ερευνούμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τη δομή και τη λειτουργία των τεσσάρων θεμελιωδών πυλώνων που συνθέτουν και καθορίζουν την ισχύ και την κατανομή της στο ενδοσυστημικό πλαίσιο του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου, αλλά και τις επιρροές και μεταλλαγές που αυτοί οι πυλώνες υφίστανται από το εξωσυστημικό περιβάλλον του συστήματος/συμπλόκου αυτού*. Στο θέμα που πραγματεύεται ο γράφων, θα εξεταστούν οι Γεωπολιτικοί Πυλώνες της Άμυνας/Ασφάλειας και της Οικονομίας. Για κάθε Πυλώνα, επιλέγονται οι γεωπολιτικοί δείκτες, βάσει των οποίων ορίζεται η *τιμή του μετρούμενου ενδοσυστημικού μεγέθους κατά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή*³⁰.

Για τους Γεωπολιτικούς Πυλώνες της Άμυνας/Ασφάλειας και της Οικονομίας επιλέγονται οι ακόλουθοι Γεωπολιτικοί Δείκτες:

- i. Προϋπολογισμός και προσωπικό των Στρατιωτικών (MPCC) και Μη Στρατιωτικών Αποστολών (CPCC) της ΚΠΑΑ στα κράτη του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου

²⁸ Ibid

²⁹ Ibid

³⁰ Ι. Θ. Μάζης, Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. 2012 σελ. 400

- ii. Ειδική αναφορά στην συμφωνία για το ΠΔΠ (2021-2027) και πώς οι πρόσφατες εξελίξεις με την πανδημία του COVID-19 επηρεάζουν την κατανομή των πόρων
- iii. Θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων / κοινωνικών εξεγέρσεων στα εξεταζόμενα κράτη του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου και αξιολόγηση των φαινομένων βίας στην πάροδο του χρόνου.

2.3. Περιγραφή Έρευνας κι Ερευνητικοί Περιορισμοί

Η Νέα Γεωγραφία, ως επιστήμη, έχει αποκτήσει υποστηρικτές μέσα από τη μελέτη των θεμελιωδών θεωρητικών χαρακτηριστικών της. Σε αυτή την νέα πραγματικότητα, εστιάζει στο βιβλίο του *«Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής»*, ο Ι. Θ. Μάζης. Με γνώμονα αυτή, διαμορφώνονται νέες γεωγραφικές τάσεις στα πεδία της σύγχρονης Περιφερειακής Γεωγραφίας, ενώ δίνεται βαρύτητα στις έννοιες των «ρευμάτων – ροών», των «πεδίων», των «πόλων» και των «συστημάτων». Σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσονται νέες ερευνητικές τάσεις στη Γεωγραφία, που κατηγοριοποιούνται με χαρακτηριστικά σχετιζόμενα με το διεθνές σύστημα και τις περιφερειακές ανακατανομές και ανασυγκροτήσεις, με τη θεμελιώδη αναφορά τους στη Γεωπολιτική, και με έμφαση στα χωρικά δεδομένα και τις πολιτισμικές ιδιομορφίες.

Η επιστημολογική τεκμηρίωση της Νέας Γεωγραφίας στηρίζεται στο γεγονός ότι η Γεωπολιτική διαθέτει τις δικές της γεωγραφικές, επιστημονικές ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους λειτουργίας, όπως είναι η Χαρτογραφία και τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (ΓΣΠ)³¹. Τα προαναφερθέντα αναλυτικά εργαλεία και λοιπές εξειδικευμένες επιστημονικές μέθοδοι καθιστούν τη Γεωπολιτική ως διακριτό επιστημονικό πεδίο, καθώς λειτουργούν ευεργετικά στη *μέτρηση* της διεθνούς πραγματικότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, τα παραπάνω χαρακτηριστικά της Νέας Γεωγραφίας δύνανται να προσεγγίσουν την επιστημονικότητα της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης. Εντούτοις, η τελευταία βασίζεται στα θεμελιώδη αξιώματα των επιστημονικών πεδίων που τη διαμορφώνουν, τη βασική αρχή του νεοθετικιστικού πλαισίου και τη *λακατιανή επιστημολογική προσέγγισή που* στηρίζεται μεθοδολογικά σε ορθολογικούς μηχανισμούς³². Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση κατασκευάζει *«το πλέον σύνθετο μαθηματικό μοντέλο»* με χρήσιμα εργαλεία, όπως τα ΓΣΠ, με τα οποία επιτυγχάνεται *προβλεπτική ικανότητα* (predictability), πληρώντας το λακατιανό κριτήριο της *διαψευσιμότητας* (falsifiability). Το προαναφερθέν κριτήριο αποτελεί το καταλληλότερο μεθοδολογικό εργαλείο ανάλυσης της διεθνούς πραγματικότητας³³.

³¹ Ibid σελ. 340

³² Ibid σελ. 341

³³ Ibid σελ. 359-360

Μέσω της ανάλυσης της δράσης της ΚΠΑΑ στην Κεντρική Μεσόγειο, την Περιοχή του Sahel και το Κέρας της Αφρικής και με την προσοχή στραμμένη στην αξιοποίηση των αμυντικών πόρων της Ε.Ε., θα εξεταστεί η ανακατανομή της ισχύος στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο αλλά και κατά πόσο δυνατή είναι η επίτευξη της Προβολής Ισχύος της Ε.Ε. σε αυτό. Επιπλέον, οι καθεστωτικές μεταβολές και οι οικονομικές – στρατηγικές συμφωνίες θα τεθούν υπό διερεύνηση για τη σημασία τους με σκοπό την ενίσχυση της ευρωπαϊκής θέσης. Συγκεκριμένα, ο Ι. Θ. Μάζης κάνει ιδιαίτερη μνεία στη σημασία του Γεωγραφικού Χώρου και των αιτιωδών σχέσεων που τον καθορίζουν, καθώς απαρτίζεται από ένα σύνολο υποχώρων με ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία που συντελούν στην κατανόηση των εμφανιζόμενων αλληλεπιδράσεων και συναποτελούν τα «διαλεκτικά αίτια» ή «διαλεκτικά αιτιατά». Οι μαθηματικοί υποχώροι περιγράφονται από τα «χωρικά διαλεκτικά αιτιατά» σε έναν προσδιορισμένο χώρο που περιλαμβάνει αθροίσματα «ομοιογενών χαρακτηριστικών»³⁴.

Έχοντας κατά νου τον παραπάνω αιτιώδη εξηγησιακό μηχανισμό, ακολουθεί η αναφορά στα τέσσερα «Είδη Χώρων»: Πρωτογενείς, Δευτερογενείς, Τριτογενείς και Συνθετικοί Χώροι. Στην παρούσα εργασία οι γεωγραφικοί χώροι που θα εξεταστούν είναι ο Στοιχειώδης Ανθρωποχώρος (Πρωτογενής), ο Οικονομικός και ο Πολιτικός (Δευτερογενείς)³⁵. Με γνώμονα ότι η ΚΠΑΑ και συγκεκριμένα η διαχείριση των αμυντικών πόρων συσχετίζονται με τους προαναφερθέντες χώρους, από τη μία πλευρά μία ενδεχόμενη μεταβολή ισχύος δύναται να επισύρει ραγδαίες αλλαγές στο πεδίο των αμυντικών πολιτικών και οικονομικών και να επηρεάσει την ισορροπία τόσο του θεσμικού όσο και του διακρατικού σκέλους. Επιπλέον, η διεξαγωγή κοινών στρατιωτικών επιχειρήσεων από την Ε.Ε. με παράλληλη ανάπτυξη του αμυντικού βιομηχανικού κλάδου και τη βελτίωση του διηπειρωτικού διαύλου επικοινωνίας δύνανται να λειτουργήσουν ενθαρρυντικά για το συμφέρον της Ένωσης, με την επίδρασή του να έχει θετικό συντελεστή. Επομένως, ενάγεται το συμπέρασμα ότι οιαδήποτε οικονομική/πολιτική μεταβολή θα οδηγήσει σε ανακατανομή της ισχύος στο υπό εξέταση Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο, οπότε αναδεικνύεται μία αιτιώδης σχέση μεταξύ του Γεωπολιτικού Παράγοντα με τους υπό μελέτη Γεωγραφικούς Χώρους.

Η Ε.Ε. με την ορθολογική κατανομή των αμυντικών πόρων προσδοκά στην καθιέρωσή της ως παράγοντας σταθερότητας σε επίπεδο ασφάλειας και στο στρατηγικό σκέλος τόσο στα σύνορά της όσο και σε περιοχές υψηλού ενδιαφέροντος. Με αυτόν τον τρόπο, τα κράτη-μέλη θα είναι σε θέση να δράσουν αποφασιστικά σε θεσμικό επίπεδο χωρίς την παρεμβολή διεθνών πόλων ισχύος. Παρά τα αδιαμφισβήτητα εμπόδια – τα οποία θα αναλυθούν στη συνέχεια – η Ε.Ε. με τη χάραξη της ΠΣΕΕ,

³⁴ Ι.Θ. Μάζης, Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2012 σελ. 347

³⁵ Ibid σελ. 350

κινείται προς την ανάδειξη της σε έναν αυτόνομο πάροχο ασφάλειας, γεγονός που θα οδηγήσει στη σύναψη καίριων συμφωνιών για την αντιμετώπιση προκλήσεων άλλων τομέων, όπως η ενέργεια. Για την υλοποίηση του σχεδίου προϋποτίθεται η συνεργασία εντός της Ε.Ε. και ως θεσμός, στη συνέχεια, σε συνεννόηση με τα εξεταζόμενα κράτη, μιας και η ευρύτερη περιοχή της Βόρειας και Κεντρικής Αφρικής παρουσιάζει κατά τόπους ενδείξεις αστάθειας και ανισορροπίας. Η απάντηση από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις συγκεκριμένες προκλήσεις οφείλει να συμπεριλάβει την υφιστάμενη κατανομή ισχύος στις περιοχές ενδιαφέροντος και τη θέσπιση-διατήρηση μέσων για τη διαφύλαξη των διηπειρωτικών συμφωνιών, προωθώντας το κατάλληλο πλαίσιο για την επικράτηση πρακτικών βασισμένων στις αξίες της Ένωσης. Αυτό είναι εφικτό μέσω της τήρησης του σχεδιασμού της ΕΥΕΔ και την αναβάθμιση του στρατηγικού ρόλου της Ε.Ε. με τα αφρικανικά κράτη με γνώμονα τους κανόνες ειρηνικής γειτνίασης.

Η συγγραφή της παρούσας εργασίας στηρίχθηκε στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης και εν συνεχεία θα πραγματοποιηθεί εκτενής αναφορά στην περιγραφή της έρευνας.

- i. Διερεύνηση του ρόλου της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας στην επιδίωξη των στρατηγικών συμφερόντων της Ε.Ε. και της μέχρι τώρα αποτελεσματικότητάς της.
- ii. Εκτενής αναφορά στο σύνολο των τρεχουσών αποστολών της Ε.Ε. στα κράτη των Υποσυστημάτων του εξεταζόμενου Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου με έμφαση στα αποτελέσματα που επιφέρουν στο Υπερσύστημα.
- iii. Ανάλυση της προτάσεως για το ΠΔΠ της Ε.Ε. (2021-2027) και αξιολόγηση της συμβολής του στην εξασφάλιση της στρατηγικής αναβάθμισης της Ε.Ε.
- iv. Ανάλυση του θέματος της έρευνας με γνώμονα τη Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση.
- v. Καταγραφή στοιχείων για τον κάθε Γεωπολιτικό Πυλώνα Ισχύος που έχει επιλεγεί για τους σκοπούς της έρευνας και παράθεση των Γεωπολιτικών Δεικτών που είναι συνδεδεμένοι με τους Γεωπολιτικούς Πυλώνες Ισχύος.
- vi. Κατασκευή γεωπολιτικού υποδείγματος τάσεων ανακατανομής της ισχύος.

Επί του παρόντος, κρίνεται απαραίτητη η σημείωση των ερευνητικών περιορισμών της μελέτης. Πρωτίστως, τα κράτη που θα εξεταστούν από την ευρύτερη περιοχή της Βόρειας – Κεντρικής Αφρικής είναι εκείνα στα οποία η Ε.Ε. κατευθύνει στρατιωτικές ή συμβουλευτικές αποστολές. Η συνεισφορά και σε άλλα κράτη της περιοχής είναι αποδεδειγμένη, όπως και η συνεργασία (Τυνησία, Μπουρκίνα Φάσο, Μαυριτανία), αλλά θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα εργαλεία της Ε.Ε. για την επίτευξη στρατηγικών στόχων μέσα από την παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης των τοπικών δυνάμεων σε επιχειρησιακό πεδίο και την προώθηση μεταρρυθμιστικών πολιτικών στον τομέα της Ασφάλειας.

Κατά της διάρκειας της έρευνας, διαπιστώθηκε ότι πηγές από κρατικές αρχές των κρατών του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου είναι περιορισμένες και για αυτό αντλήθηκαν στοιχεία κυρίως από τους επίσημους ιστοτόπους της Α.Ε. και των Οργάνων της Ε.Ε.

Η εξέταση των Γεωπολιτικών Πυλώνων Ισχύος της Άμυνας/Ασφάλειας και της Οικονομίας πραγματοποιείται με αναγνώριση, ωστόσο, της σημασίας των υπόλοιπων Γεωπολιτικών Πυλώνων. Ο λόγος επιλογής του μεν πρώτου εδράζεται στην εξέταση της ΚΠΑΑ σε συνδυασμό με επικουρικά εργαλεία, όπως οι κατά τόπους αποστολές στην Αφρική και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης. Ο δε δεύτερος επιλέχθηκε, γιατί εξετάζονται ποσοτικά μεγέθη και δίνεται η δυνατότητα να αξιολογηθεί η προοπτική του ΕΤΑ ως θεμέλιο για τη συγκρότηση Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης μέχρι το 2025.

Οι γεωγραφικοί χώροι που θα εξεταστούν είναι ο Πρωτογενής Αιτιακός Ανθρωποχώρος, ο Οικονομικός Δευτερογενής Αιτιατικός χώρος και ο Πολιτικός Δευτερογενής Αιτιατικός χώρος. Ο Γεωπολιτικός Παράγοντας της κατανομής των αμυντικών πόρων στην Ε.Ε. και η σημασία του στην Προβολή Ισχύος της Ε.Ε. είναι τα μόνα που θα ληφθούν υπόψη στην έρευνα για το συσχετισμό δυνάμεων στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο. Η ανάλυσή τους είναι αποτέλεσμα αξιοποίησης Γεωπολιτικών Δεικτών, οι οποίοι θα αντληθούν από τους Πυλώνες της Άμυνας/Ασφάλειας και της Οικονομίας. Η συλλογή στοιχείων πραγματοποιήθηκε από ανοιχτές πηγές δεδομένων. Παρουσιάστηκε εμπόδιο στην έρευνα, καθώς οι εξελίξεις αναφορικά με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. στον τομέα Άμυνας και Ασφάλειας καθυστέρησαν λόγω της έναρξης της πανδημίας του κορωνοϊού το πρώτο εξάμηνο του 2020. Η έρευνα εστιάζει στα κράτη, όπου έχουν παρουσία αποστολές της Ε.Ε. (π.χ. EUCAP Sahel Mali) και οι οποίες επηρεάζουν άμεσα τα Υποσυστήματα του Γεωγραφικού Συστήματος/Συμπλόκου και τις δράσεις των Υπερσυστημικών Δρώντων.

3. ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

3.1. 1^ο Υποσύστημα (Ε.Ε. – Λιβύη – Κεντρική Μεσόγειος)

Η Λιβύη αποτελεί το κράτος που εστιάζει η μελέτη στο 1^ο Υποσύστημα και πρόκειται για ένα δρώντα, για τον οποίο η Ε.Ε. με την πτώση του καθεστώτος Gaddafi έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τόσο για ιστορικούς όσο και για λόγους διασφάλισης της ισορροπίας ισχύος στα νότια σύνορά της. Οι εμφύλιες συρράξεις που ακολούθησαν – από το 2012 κι εφεξής – επέτειναν την αβεβαιότητα με τη λιβυκή κυβέρνηση να αδυνατεί να διατηρήσει την εσωτερική συνοχή. Στο διάστημα αυτό, εξαπολύθηκαν επιθέσεις, έγιναν βανδαλισμοί πολιτιστικής κληρονομιάς και οι φυλετικές πολιτοφυλακές, καθώς και

ισλαμιστικές οργανώσεις - κυρίως υποστηρικτών του ISIS, εκμεταλλεύτηκαν το κενό στην εξουσία προς κατάληψη εδαφών και εγκαθίδρυση τοπικών συστημάτων αυτοδιοίκησης³⁶.

Ωστόσο, κανένα από αυτά δεν είχε νομιμοποιητικό μανδύα. Η διευρυμένη δραστηριότητα του ISIS δεν άφησε αμέτοχη την Αίγυπτο, η οποία λόγω του σχεδίου συνοριακής προστασίας στα δυτικά της, εξαπέλυσε αεροπορική επίθεση σε ισλαμιστικές εστίες. Το 2014 είναι η χρόνια που εντατικοποιεί τη δράση του ο Khalifa Haftar, επικεφαλής του Εθνικού Λιβυκού Στρατού, μίας εκ των κυρίων παρατάξεων του Εμφυλίου Πολέμου. Η απόπειρα εξεύρεση λύσης μέσω ειρηνικής συμφωνίας στη Γενεύη ναυάγησε το 2015 και, παράλληλα, η τρομοκρατική δράση αυξανόταν συνεχώς, προκαλώντας την ανησυχία γειτονικών χωρών. Η διεθνής κοινότητα κατέληξε στον ορισμό του Ισπανού διπλωμάτη, Bernardino Leon, ως ειδικού απεσταλμένου του Γ.Γ. του ΟΗΕ στη Λιβύη. Οι πρωτοβουλίες για την εξεύρεση λύσης και την κατάπαυση πυρών ήταν τα αιτήματα του λιβυκού λαού και πράγματι μες στο ίδιο έτος έγιναν συναντήσεις για τον σκοπό αυτό.

Η έναρξη των συνομιλιών δεν πρόλαβε, ωστόσο, ένα ζήτημα που θα επηρέαζε – κι εξακολουθεί να επηρεάζει – το νότιο άξονα της Ε.Ε.. το μεταναστευτικό. Είναι ενδεικτικό ότι μέσα σε μία πενταετία (2013-2018) περισσότεροι από 700 χιλ. μετανάστες είχαν φτάσει στην Ιταλία με πλοίο³⁷. Ήταν η αρχή των συζητήσεων στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και σε Συνόδους Κορυφής των Αρχηγών Κρατών της Ε.Ε. για αξιολόγηση της κατάστασης και εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής, με δεδομένο ότι προσφυγικά ρεύματα κατέφθαναν κι εξ ανατολάς (Ελλάδα). Ενώ οι χώρες του Νότου κλήθηκαν να διαχειριστούν το Μεταναστευτικό, τα υπόλοιπα κράτη-μέλη δεν ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα, είτε επικαλούμενοι την τρομοκρατία ή τις κοινωνικές εξεγέρσεις. Στις δύο περιπτώσεις, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι μνήμες ήταν νωπές από τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην Κεντρική Ευρώπη. Μία ασύμμετρη απειλή ασφαλείας, όπως αυτή, ήταν σίγουρα απαιτητική και αυτή η εξέλιξη δεν ευνόησε καθόλου την κατάσταση στη Λιβύη. Ο Στρατηγός Haftar, με την επιχείρηση «*Παλίρροια Αξιοπρέπειας*» (“Flood of Dignity”) ενέτεινε την επέλαση του για εδάφη στα δυτικά που κατείχε η Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA)³⁸.

³⁶ Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, «Η ζωή υπό το ISIS στη Σύρτη» (στα Αγγλικά), 18/05/2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.hrw.org/report/2016/05/18/we-feel-we-are-cursed/life-under-isis-sirte-libya> (ημερομηνία πρόσβασης 15/09/2020)

³⁷ Ερευνητικό Κέντρο “Pew”, «Παράνομοι Μετανάστες στην Ιταλία» (στα Αγγλικά), 13/09/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.pewresearch.org/global/fact-sheet/unauthorized-immigrants-in-italy/> (ημερομηνία πρόσβασης 15/09/2020)

³⁸ Υ. Eltagouri, Ερευνητικό Κέντρο Εξωτερικής Πολιτικής, «Η τελευταία ζαριά του Haftar» (στα Αγγλικά), 12/04/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.fpri.org/article/2019/04/haftars-final-play-operation-flood-of-dignity-and-the-fight-for-tripoli/> (ημερομηνία πρόσβασης 17/09/2020)

Το Μάρτιο του 2020, όμως, η κυβέρνηση του Fayeze Al-Sarraj, υποχρέωσε τις δυνάμεις του Haftar σε άτακτη υποχώρηση κι έκτοτε έχουν ξεκινήσει ειρηνευτικές συνομιλίες για οριστικό τερματισμό του Εμφυλίου Πολέμου. Η παρουσία Υπερσυστημικών Δρώντων υπήρξε ισχυρή και δεν ήταν όλοι οι εμπλεκόμενοι υπέρ του ειρηνικού συμβιβασμού για το καλό του λιβυκού λαού. Η Τουρκία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα παρέμβαιναν κατ' εξακολούθηση στις εσωτερικές διεργασίες, υπερασπιζόμενες τα δικά τους συμφέροντα και παραβαίνοντας τον Χάρτη του ΟΗΕ, είτε με αποστολή οπλικού εξοπλισμού είτε με χρήση μη επανδρωμένων συστημάτων (drones) για πλήξη στόχων της αντίπαλης πλευράς.

Η Ε.Ε. διατηρεί το στρατηγικό ενδιαφέρον της για τη Λιβύη και για αυτό υποστηρίζει σθεναρά τη διαδικασία διαμεσολάβησης υπό την ηγεσία του ΟΗΕ και τις προσπάθειες του Ειδικού Εκπροσώπου του Γενικού Γραμματέα για την εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης του ΟΗΕ για τη Λιβύη και την εξεύρεσης λύσης στην πολιτική κρίση. Για αυτό, συνεργάζεται στενά με την Αποστολή του ΟΗΕ στη Λιβύη (UNSMIL) υπό την ηγεσία του Ειδικού Εκπροσώπου και τάσσεται υπέρ της εφαρμογής της πολιτικής συμφωνίας της Λιβύης (LPA), την ενοποίηση της διακυβέρνησης, την ασφάλεια και τις οικονομικές ρυθμίσεις³⁹. Στο ίδιο πλαίσιο, έχει επεκτείνει τους διαύλους επικοινωνίας σε θεσμικό επίπεδο με περιφερειακούς εταίρους, όπως η Αφρικανική Ένωση (Α.Ε.), στο πλαίσιο του Κουαρτέτου της Λιβύης για την προώθηση της πολιτικής διαδικασίας που θα συμβάλει στη δημοκρατική μετάβαση της Λιβύης. Η Αντιπροσωπεία της Ε.Ε. στη Λιβύη έχει συστήσει Γραφείο Συνδέσμου και Προγραμματισμού (EULPC) στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, με αποστολή την στενή συνεργασία με τμήματα των οργάνων ασφαλείας της UNSMIL (SID). Κύριος στόχος είναι η κοινή δράση με την UNSMIL στην επιχειρησιακή λειτουργία όλων των στρατιωτικών και αστυνομικών πτυχών της γραμμής ασφαλείας της Πολιτικής Συμφωνίας της Λιβύης⁴⁰.

Μάλιστα, η Ε.Ε. έχει επανειλημμένως τονίσει την ανάγκη πλήρους εφαρμογής κυρώσεων κατά προσώπων και οντοτήτων που απειλούν την ειρήνη και την ασφάλεια στη Λιβύη και είναι συνυπεύθυνη για τον έλεγχο επιβολής κυρώσεων που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ – μεταξύ άλλων εμπάργκο όπλων, πάγωμα περιουσιακών στοιχείων και απαγόρευση εξόδου από τη χώρα.

Στη Διάσκεψη του Βερολίνου, στις 17 Φεβρουαρίου 2020, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων της Ε.Ε. αποφάσισε την στελέχωση μίας νέας επιχείρησης στην Κεντρική Μεσόγειο, στο πλαίσιο της

³⁹ EUR-Lex, EUBAM Libya (στα Αγγλικά), 06/03/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4340621> (ημερομηνία πρόσβασης 18/09/2020)

⁴⁰ MENA Rights, Η Πολιτική Συμφωνία στη Λιβύη (στα Αγγλικά), 17/12/2015, διαθέσιμο στην https://menarights.org/sites/default/files/2016-12/LBY_Political%20Agreement_ENG_0.pdf ιστοσελίδα (ημερομηνία πρόσβασης 18/09/2020)

ΚΠΑΑ, με επίκεντρο την εφαρμογή των αποφάσεων του Σ.Α. για το εμπάργκο των όπλων στη Λιβύη, την ίδια περίοδο που θα ολοκληρωνόταν η Επιχείρηση SOPHIA. Στη θέση της, τέθηκε σε εφαρμογή η αποστολή με ονομασία EU NAVFOR MED IRINI, η οποία ξεκίνησε στις 31 Μαρτίου 2020⁴¹. Η IRINI είναι επιφορτισμένη με την εφαρμογή του εμπάργκο όπλων στη Λιβύη μέσω της χρήσης εναέριων, δορυφορικών και θαλάσσιων μέσων. Συγκεκριμένα, η Αποστολή έχει την εντολή να διενεργεί επιθεωρήσεις σκαφών (Απόφαση 2292/2016, Σ.Α.) στην ανοικτή θάλασσα – στα ανοικτά των ακτών της Λιβύης, για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι μεταφέρουν όπλα ή σχετικό υλικό από και προς αυτή, ενώ παράλληλα διεξάγονται έλεγχοι παραβιάσεων μέσω εναέριων και χερσαίων διαδρομών.

Μεταξύ άλλων, η IRINI επιβλέπει και δευτερεύουσες εργασίες. Καταρχάς, παρακολουθεί και συλλέγει πληροφορίες σχετικά με τις παράνομες εξαγωγές πετρελαίου από τη Λιβύη (αργό πετρέλαιο και εξευγενισμένα προϊόντα), και συμβάλλει στην ανάπτυξη ικανοτήτων και στην εκπαίδευση της Λιβυκής Ακτοφυλακής και του Ναυτικού. Επιπλέον, συμβάλλει στην επιχειρηματική καταπολέμηση του μοντέλου δικτύων λαθρεμπορίου και διακίνησης, μέσω της συλλογής πληροφοριών και περιπολίας ιπτάμενων σκαφών. Επικεφαλής της Επιχείρησης είναι ο Ναύαρχος, Fabio Agostini. Λόγω της πανδημίας Covid-19, η Επιχείρηση ξεκίνησε ουσιαστικά τη δραστηριότητά της στη θάλασσα στις 4 Μαΐου 2020. Στις 10 Σεπτεμβρίου 2020, πραγματοποιήθηκε η πρώτη άσκηση επιβίβασης στη θάλασσα και τέθηκε σε ισχύ η πλήρης επιχειρησιακή της ικανότητα, όπως δηλώθηκε⁴².

Η διάρκεια της Επιχείρησης IRINI έχει οριστεί έως τις 31 Μαρτίου 2021, με τη δυνατότητα περαιτέρω παράτασης, και βρίσκεται υπό τον στενό έλεγχο των κρατών μελών της Ε.Ε., που ασκούν τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική κατεύθυνση μέσω της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ). Το πολιτικό όραμα που δόθηκε κατά την έναρξη της επιχείρησης IRINI, τονίστηκε από τον ΥΕ και Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Josep Borrell: «Μόνο οι πολιτικές λύσεις και ο απόλυτος σεβασμός του εμπάργκο όπλων του ΟΗΕ θα φέρουν λύση στην κρίση της Λιβύης. Αλλά η διπλωματία για να πετύχει, χρειάζεται και η ανάλογη δράση. Αυτή η επιχείρηση θα είναι ουσιαστική και σαφής συμβολή στην προώθηση της ειρήνης στην γειτονιά μας μέσω μόνιμης κατάπαυσης του πυρός»⁴³.

Οι μέχρι τώρα ενδείξεις για την πορεία της επιχείρησης IRINI δε συμβαδίζουν με τις επιταγές και τους στόχους που έχει θέσει η Ε.Ε. στο παρόν Υποσύστημα. Η Κεντρική Μεσόγειος προσφέρει ευκαιρίες σε Υπερσυστημικούς Δρώντες με το ενδιαφέρον τους για προβολή ισχύος να είναι υψηλό, με προφανή

⁴¹ Ναυτική Επιχείρηση της Ε.Ε. στη Μεσόγειο – Επιχείρηση IRINI (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.operationirini.eu/about-us/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/09/2020)

⁴² Ibid

⁴³ Ibid

την περίπτωση της Τουρκικής Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος Ερντογάν, εκ της έναρξης του Εμφυλίου Πολέμου, έχει επεκτείνει – ή τουλάχιστον αποπειράται – την επιρροή του από τον Καύκασο μέχρι τη Λιβύη και οι επιδιώξεις του έχουν την σιωπηρή στήριξη ορισμένων κρατών-μελών της Ε.Ε. Η Γαλλία έχει διασαφηνίσει την αντίθεσή της στην τουρκική στάση κι έχει επικαλεστεί πολλάκις από το δεύτερο εξάμηνο του 2020 την ανάγκη σεβασμού στο Διεθνές Δίκαιο και τις δεσμεύσεις για την ενταξιακή πολιτική που ακολουθεί η Ε.Ε.⁴⁴ Ωστόσο, η μέχρι στιγμή στάση της Γερμανίας να αρκείται σε συστάσεις χωρίς την επιβολή κυρώσεων – μέχρι τέλους 2020 – έναντι της Τουρκίας δυσχεραίνει τη θέση της Ε.Ε. και την τοποθετεί σε μειονεκτική θέση έναντι της γείτονος. Η Ε.Ε. δεν έχει αξιοποιήσει στο έπακρο τη σαφή υπεροχή της σε ήπια ισχύ για να πετύχει τους στρατηγικούς στόχους της στη Λιβύη κι αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη συνοχής και αποφασιστικότητας στη λήψη αποφάσεων.

Στο σημείο αυτό, εστιάζοντας στο εξεταζόμενο σε αυτή την ενότητα Υποσύστημα, παρατηρούμε ότι το Λιβυκό Ζήτημα δεν έβρισκε σύμφωνους τους Αρχηγούς των κρατών-μελών κι αυτό είναι ένα θέμα που εμποδίζει την Ε.Ε. να προβάλλει αποτελεσματικά την ισχύ της σε ζητήματα που αφορούν στην ΚΠΑΑ. Συγκεκριμένα, για την εφαρμογή της απαιτείται ομοφωνία από όλα τα κράτη στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μία παράμετρος που επηρεάζει και τον Πυλώνα της Οικονομίας, καθώς η παροχή οικονομικής βοήθειας τίθεται υπό ανάλυση, όταν πρόκειται για ανοικοδόμηση όχι μόνο των μέσων εξασφάλισης κρατικής ευημερίας (π.χ. κρατικές υποδομές, μονάδες έκτακτης ανάγκης), αλλά και της ανακατανομής της ισχύος τόσο εντός του Υποσυστήματος, όσο και στο Υπερσύστημα. Η απουσία συμπαγούς στάσης προς το Λιβυκό Ζήτημα από τα κράτη-μέλη αποκρυσταλλώθηκε στο πλευρό των παρατάξεων με τις οποίες τάχθηκαν η Ιταλία με τον Al-Sarraj και η Ελλάδα με τον Στρατηγό Haftar⁴⁵. Αυτό είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας για την προβολή ισχύος της Ε.Ε. στον τομέα της Ασφάλειας, καθώς χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των συμμετεχόντων, καμία επιδίωξη δεν μπορεί να μετουσιωθεί σε αναβάθμιση της στρατηγικής σημασίας του Οργανισμού.

Εκτός των άλλων, το μεταναστευτικό πρόβλημα αποτελεί ένα από τα άλυτα θέματα της Ε.Ε. στην Κεντρική Μεσόγειο. Σύμφωνα με έρευνα της Frontex, ενώ στο Αιγαίο οι περιπτώσεις μεταναστευτικών ρευμάτων μειώθηκαν το 2019 κατά 73%, στην Κεντρική Μεσόγειο – προς Ιταλία – για το ίδιο χρονικό διάστημα, παρατηρήθηκε υπερδιπλασιασμός (137%) τους, με την Ιταλία να

⁴⁴ Al Jazeera, «Η Γαλλία ηγείται των κυρώσεων της Ε.Ε. κατά της Τουρκίας» (στα Αγγλικά), 26/11/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/26/france-leads-push-for-eu-sanctions-on-turkey> (ημερομηνία πρόσβασης 28/11/2020)

⁴⁵ A. Poletti, The Africa Report, «Το δίλημμα της Ιταλίας ανάμεσα σε Τρίπολη και Haftar» (στα Αγγλικά), 11/08/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.theafricareport.com/37172/libya-italy-refuses-to-choose-between-tripoli-and-haftar/> (ημερομηνία πρόσβασης 01/10/2020)

καθίσταται ο κύριος αποδέκτης αυτών (*Χάρτης Ι*). Διαπιστώνεται ότι η επιχείρηση IRINI στη διάρκεια των πρώτων εννέα μηνών από την εφαρμογή της, δεν έχει εκπληρώσει τους στόχους που είχαν τεθεί, είτε αυτό σχετίζεται με τον έλεγχο της περιοχής από ναυτικές δυνάμεις είτε με τον περιορισμό των μεταναστευτικών ροών από την Αφρική. Η προαναφερθείσα εξέλιξη δύναται να διαμορφώσει επιπλέον ανισορροπία στο εσωτερικό της Ευρώπης, καθώς υπάρχουν ενδείξεις ότι στα μεταναστευτικά/προσφυγικά ρεύματα αναμειγνύονται και τρομοκρατικά στοιχεία. Από την άλλη πλευρά, η Αποστολή Συνοριακής Συνδρομής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUBAM), έχοντας τεθεί σε ισχύ από το Μάιο του 2013, επικεντρώνεται στην υποστήριξη των λιβυκών αρχών και πρόκειται για μη στρατιωτική αποστολή στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Από το 2016, η συντονιστική ομάδα διατηρεί γραφείο και στην Τύνιδα, μέχρι οι συνθήκες να ευνοήσουν τη μόνιμη παραμονή στη Λιβύη⁴⁶. Με αυτό, αναδεικνύεται η ικανότητα της Ε.Ε. αναπροσαρμογής στρατηγικού σχεδιασμού σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το Υποσύστημα παρουσιάζει στο εσωτερικό του συνθήκες μη ευνοϊκές για προβολή ισχύος. Οι τομείς που καλύπτει, επίσης, αφορούν στην προώθηση τακτικών επιχειρησιακής συνεργασίας, σε στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων και στη βέλτιστη χρήση του υπάρχοντος εξοπλισμού. Μάλιστα, το διάστημα 2016-2017, η Ε.Ε. διέθεσε περί τα 17 εκ. € στην EUBAM.

Η περίπτωση της Λιβύης στο 1^ο Υποσύστημα της παρούσας μελέτης συνιστά την πλησιέστερη γεωγραφικά εξεταζόμενη περιοχή. Σε αυτό, η Ε.Ε. προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα όσον αφορά στην προβολή ισχύος με την αξιοποίηση αμυντικών πόρων, καθώς η αστάθεια που επικρατούσε στο εσωτερικό της χώρας επηρέαζε άμεσα τα ευρωπαϊκά σύνορα στο Νότο. Για αυτό κρίθηκε επιτακτική η ανάγκη ορισμού επικεφαλής και η διεξαγωγή αποστολών, με πρωταρχικό μέλημα την κατάπαυση πυρός και τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη. Η έλλειψη συντονισμένου σχεδιασμού και συμπαγούς απόφασης σε σχέση με τα τεκταινόμενα στη λιβυκή επικράτεια έπληξαν σε σημαντικό βαθμό τη συνοχή εντός της Ε.Ε. Αυτό αποδεικνύεται κι από την αμείωτη εισροή προσφύγων μέσω της Κεντρικής Μεσογείου, αλλά και την αδυναμία ελέγχου εφαρμογής του εμπάργκο μεταφοράς οπλικού εξοπλισμού από Υπερσυστημικούς Δρώντες, όπως η Τουρκία.

Στα θετικά σημεία, ωστόσο, συμπεριλαμβάνονται η συμφωνία για κατάπαυση πυρός από τις δύο κύριες αντιμαχόμενες πλευρές (Al-Sarraj, Haftar) και η ετοιμότητα που υπέδειξε η ΕΥΕΔ, όταν κλήθηκε κατά τη διάρκεια της παρουσίας της στη χώρα, σε συνεννόηση με τις तुνησιακές αρχές, να μεταφέρει την έδρα της EUBAM από την Τρίπολη. Η τελευταία κίνηση φανερώνει τη διπλωματική

⁴⁶ Υπουργείο Εξωτερικών Γερμανίας, EUBAM Libya (στα Γερμανικά), 29/01/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.auswaertiges-amt.de/de/ausussenpolitik/europa/ausussenpolitik/eubam-libyen/249554> (ημερομηνία πρόσβασης 03/10/2020)

και οικονομική εμβέλεια της Ε.Ε. και τη σημασία των πολιτιστικών δεσμών στην εκπλήρωση του στρατηγικού της σκοπού για προβολή ισχύος στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο εν γένει.

Η δράση των Υπερσυστημικών Δρώντων στην Κεντρική Μεσόγειο και τη Λιβύη είναι εκτεταμένη. Ωστόσο, δεν ακολουθούν όλοι ξεκάθαρη στάση στον τερματισμό του τεταμένου κλίματος ανάμεσα στις πολιτικές παρατάξεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, από το 2015 κι εφεξής, έχει ταχθεί με το μέρος του Al-Sarraj και την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας μετά την κατάληψη της Σύρτης από το ISIS. Με την επιχείρηση «Οδύσσεια Αυγή», οι ΗΠΑ, ύστερα από αίτημα της λιβυκής κυβέρνησης, επενέβη στην περιοχή κι έπληξε βάσεις τρομοκρατών, με την ανακατάληψη της πόλης να πραγματοποιείται το Δεκέμβριο του 2016⁴⁷. Εναέριες επιθέσεις συνεχίστηκαν και το επόμενο διάστημα, μέχρι το 2019. Η αμερικανική στάση είναι σε πλήρη σύμπνοια με τον έλεγχο της Ζώνης Αγγλοσαξονικής Επιρροής της Μεσογείου μεταξύ 36^{ης} και 32^{ης} παραλλήλου, καθώς οι ΗΠΑ τόσο ως Υπερδύναμη όσο και ως Υπερσυστημικός Δρών επιδιώκει την ασφαλή μεταφορά προϊόντων κι ενεργειακών πόρων. Στον αντίποδα, η Ρωσία δε διατήρησε μία συμπαγής στάση στην περιοχή, τόσο για το θέμα της Λιβύης, όσο και για την ασφάλεια και τη συνεργασία: υπήρχαν διάυλοι επικοινωνίας και με τις δύο αντιπαρατιθέμενες πλευρές, χωρίς ωστόσο να επιτευχθεί κατάπαυση πυρός. Σε αυτό, φυσικά, ευθύνεται και η τουρκική ενεργή ανάμιξη, που παρά την αρχική συνεννόηση που υπήρχε μεταξύ των δύο κρατών, έδρασε μονομερώς, κάτι που επανέφερε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ στο εν λόγω Υποσύστημα⁴⁸.

3.2. 2^ο Υποσύστημα (Ε.Ε. – Περιοχή του Sahel – Κεντροαφρικανική Δημοκρατία)

Στο 2^ο Υποσύστημα, η μελέτη επικεντρώνεται στον αντίκτυπο των αμυντικών πόρων της Ε.Ε. στην περιοχή του Sahel και την Κεντρική Αφρική. Ειδικότερα, οι Συστημικοί Δρώντες που θα εξετασθούν είναι κρατικές οντότητες στην επικράτεια των οποίων πραγματοποιούνται στρατιωτικές ή/και συμβουλευτικές αποστολές με τη συμμετοχή ντόπιων στρατευμάτων και αξιωματούχων της Ε.Ε. Έχοντας αυτό το κριτήριο κατά νου, θα αναλυθεί η δράση του Μάλι και του Νίγηρα από το σύνολο των G5S (Χάρτης 4) που συναποτελούν τη Sahel – Μαυριτανία, Νιγηρία και Μπουρκίνα Φάσο οι υπόλοιπες, καθώς και της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας⁴⁹.

⁴⁷ J. A. Tirpak, Air Force Magazine, «Διδάγματα από τη Λιβύη» (στα Αγγλικά), 01/12/2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.airforcemag.com/article/1211libya/> (ημερομηνία πρόσβασης 03/10/2020)

⁴⁸ M. Belenkaya, The Moscow Times, «Στο Λιβυκό Πόλεμο, η Ρωσία είναι χωρίς κατεύθυνση» (στα Αγγλικά), 31/08/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.themoscowtimes.com/2020/08/31/in-libyas-war-russia-is-directionless-and-falling-behind-a71286> (ημερομηνία πρόσβασης 11/10/2020)

⁴⁹ Υπουργείο Εξωτερικών κι Ευρωπαϊκών Υποθέσεων Γαλλίας, «Η δράση της Γαλλίας στην Περιοχή του Sahel» (στα Γαλλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-et-rangere-de-la-france/securite-desarmement-et-non-proliferation/crises-et-conflits/l-action-de-la-france-au-sahel/> (ημερομηνία πρόσβασης 15/10/2020)

Η περίπτωση του Μάλι έχει προκαλέσει τον προβληματισμό της Ε.Ε., εξαιτίας της ανατροπής του πολιτικού καθεστώτος κατά τη διάρκεια του Αυγούστου του 2020. Συγκεκριμένα, ο επικεφαλής αξιωματικός, Assimi Goita, ανέτρεψε τον Πρόεδρο Ibrahim Keita από την εξουσία, με αποτέλεσμα η Ε.Ε. να προστατεύσει τις εκπαιδευτικές και στρατιωτικές αποστολές στη χώρα. Η αναστολή, ωστόσο, ήταν προσωρινή. Στο Μάλι, έχει δρομολογηθεί το σχέδιο για μεταβατική κυβέρνηση διάρκειας 18 μηνών, ώστε να συνεχιστεί απρόσκοπτα η δράση της Ε.Ε. σε συνεργασία με τον ΟΗΕ⁵⁰. Η εξέλιξη αυτή επιβαρύνει περαιτέρω την κατάσταση στο εξεταζόμενο Υποσύστημα, καθώς οι μη κρατικοί δρώντες (τρομοκρατικές οργανώσεις) συνιστούν απειλή τόσο για την σταθερότητα στο εσωτερικό του κράτους, όσο και για την προβολή ισχύος της Ε.Ε. και την ενίσχυση της διεθνούς εμβέλειας σε στρατηγικό κι επίπεδο ασφαλείας. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας – περικλειστή από άλλα κράτη, η έλλειψη πρόσβασης σε κύριους πόρους επηρεάζει την κοινή γνώμη, σε συνδυασμό με τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων που ασπάζονται το Ισλάμ (95%) κι ως εκ τούτου, οι τρομοκρατικές οργανώσεις βρίσκουν έρεισμα⁵¹. Ήδη από τα τέλη του 2012, με τη συμβολή της Γαλλίας ξεκίνησε η ανάκτηση του βορείου τμήματος της χώρας, όπου βρίσκονταν ισλαμιστικές εστίες. Η εκπαιδευτική αποστολή της Ε.Ε. (EUTM Mali) διαθέτει περισσότερους από 500 στρατιώτες από 28 ευρωπαϊκές χώρες (Ε.Ε. και τρίτα κράτη), ενώ το 2014 επήλθε συμφωνία μεταξύ της Ε.Ε. και του Μάλι για Αποστολή Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUCAP Sahel Mali), με την αποστολή εμπειρογνομόνων για την εκπαίδευση των εσωτερικών δυνάμεων της αφρικανικής χώρας (αστυνομία, χωροφυλακή και Εθνική Φρουρά)⁵².

Μέχρι την αποκατάσταση της τάξης στο εσωτερικό της χώρας, οι αποστολές συνεχίστηκαν στο γειτονικό Νίγηρα και στη Μπουρκίνα Φάσο. Η αρχή της επιδείνωσης της κατάστασης στο Μάλι προήλθε μετά τις νομοθετικές εκλογές την άνοιξη του 2020, καθώς το Συνταγματικό Δικαστήριο δεν τις ενέκρινε. Η εσωτερική πολιτική κατάσταση χρήζει άμεσης ανάκαμψης και προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η Ε.Ε. μέσω της υποστήριξης αναπτυξιακών και εμπορικών πρωτοβουλιών και τη συνεργασία για την καταπολέμηση της φτώχειας. Η οικονομία καθίσταται σημαντικό εργαλείο στα χέρια της Ε.Ε. και στην προσπάθειά της για προβολή ισχύος στο εξεταζόμενο Υποσύστημα. Για αυτό το λόγο, στις 15 Απριλίου 2014, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε τη συγκρότηση EUCAP Sahel Mali, η οποία, με την ενεργή συμμετοχή της Αποστολής των Ηνωμένων Εθνών

⁵⁰ BBC, «Πραξικόπημα στο Μάλι: Συμφωνία για μεταβατική κυβέρνηση 18 μηνών» (στα Αγγλικά), 12/09/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/world-africa-54134614> (ημερομηνία πρόσβασης 15/10/2020)

⁵¹ M. Salaha & P. Kleinfeld, The New Humanitarian, «Τι κρύβεται πίσω από τις μαζικές διαδηλώσεις στο Μάλι;» (στα Αγγλικά), 10/07/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2020/07/10/Mali-protests-Keita-Dicko> (ημερομηνία πρόσβασης 15/10/2020)

⁵² Deutsche Welle, «Η Ε.Ε. “παγώνει” τις εκπαιδευτικές αποστολές στο Μάλι μετά το πραξικόπημα» (στα Αγγλικά), 26/08/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/eu-freezes-mali-training-missions-after-military-coup/a-54710608> (ημερομηνία πρόσβασης 18/10/2020)

(MINUSMA), έχει οδηγήσει στην καλυτέρευση της λειτουργικότητας των δυνάμεων ασφαλείας της χώρας· ενισχύεται ο ρόλος των δικαστικών και διοικητικών αρχών όσον αφορά στη διαχείριση και στην εποπτεία αποστολών και διευκολύνεται η εξασφάλιση ισορροπίας στο βόρειο τμήμα της χώρας⁵³. Στο πλαίσιο αυτό, η Ε.Ε. εστιάζει στην ανάπτυξη στρατηγικών προς υιοθέτηση από τις αρχές του Μάλι κι επεκτείνει τη συνεργασία στις εσωτερικής ασφαλείας για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και της συνοριακής φύλαξης. Μάλιστα, οι επικεφαλής των αποστολών με γνώμονα την αναβάθμιση του ρόλου της Ε.Ε. στο εξεταζόμενο Υποσύστημα έχουν προτρέψει τη συνεργασία μεταξύ των G5S, εφόσον υπάρχει η θέληση από τους κρατικούς δρώντες και τεθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο. Αυτή η εξέλιξη θα λειτουργούσε προς όφελος της Ε.Ε. υπό την προϋπόθεση ότι έχουν αξιοποιηθεί και πόροι από το Ευρωπαϊκό Αναπτυξιακό Ταμείο στην ανοικοδόμηση κρατικών εγκαταστάσεων⁵⁴.

Η περιοχή του Sahel χαρακτηρίζεται από αστάθεια κι ο διεθνικός χαρακτήρας των ασύμμετρων απειλών για την ασφάλεια επιβεβαιώνουν την αναγκαιότητα περιφερειακής προσέγγισης. Αυτή η στάση υιοθετήθηκε στην Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ασφάλεια και την Ανάπτυξη στην περιοχή του Sahel από τον Μάρτιο του 2011. Προς αυτή την κατεύθυνση, κινείται η Αποστολή Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Νίγηρα (EUCAP Sahel Niger), κατόπιν εξέτασης του αιτήματος της κυβέρνησης του Νίγηρα το καλοκαίρι του 2012, καθιστώντας τη ένα σημαντικό στοιχείο της Στρατηγικής του Sahel σε συνδυασμό με άλλα μέσα ανάπτυξης και σταθερότητας της Ε.Ε. Ο Νίγηρας, ως κράτος-μέλος της συνεργασίας για την Οικονομική Κοινότητα των Κρατών της Δυτικής Αφρικής ακολουθεί πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική και συνεργάζεται αρμονικά με την Ε.Ε. σε τομείς, όπως η εσωτερική και η περιφερειακή ασφάλεια. Επίσης, η διαμάχη που υπήρχε από την περίοδο λήξης της αποικιοκρατίας με το Μπενίν έχει αποκατασταθεί από το 2005 στο Διεθνές Δικαστήριο. Η αποστολή στο Νίγηρα στοχεύει να βοηθήσει στην καθιέρωση μιας ολοκληρωμένης, συνεκτικής, βιώσιμης και βασισμένης στα ανθρώπινα δικαιώματα προσέγγισης μεταξύ των διαφόρων μηχανισμών ασφαλείας στη χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο, περισσότεροι από εκατό διεθνείς εμπειρογνώμονες έχουν συμβάλει στην κατάρτιση του

⁵³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Απόφαση C(2017)2579 (στα Αγγλικά), 27/04/2017, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2017/EN/C-2017-5291-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> (ημερομηνία πρόσβασης 18/10/2020)

⁵⁴ Ibid

προσωπικού, οι περισσότεροι από τους οποίους προέρχονται από τις δυνάμεις ασφαλείας και δικαϊκές αρχές της Ε.Ε⁵⁵.

Στους στόχους της αποστολής EUCAP Sahel Niger περιλαμβάνονται η ανάπτυξη επιχειρησιακών στρατηγικών και η συγκροτημένη αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης προϊόντων και μεταλλευμάτων. Ακόμα, δίνεται έμφαση στις πολιτικές διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, κατάρτισης και διοικητικής μέριμνας στις ένοπλες δυνάμεις για τη διασφάλιση εσωτερικής σταθερότητας. Συγχρόνως, παρέχεται επιχειρησιακή κατεύθυνση προς τις δυνάμεις ασφαλείας για τον επαρκέστερο έλεγχο των μεταναστευτικών ρευμάτων και την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και αντιστοίχων εγκληματικών πρακτικών.

Για την προβολή ισχύος της, η Ε.Ε. έχει προβεί σε μία σειρά από κινήσεις, όπως η προώθηση περιφερειακών συνεργασιών για την ανάπτυξη των ικανοτήτων διαχείρισης κρίσεων, η κατάρτιση προσωπικού για τη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριών, η εκπαίδευση αστυνομικών δυνάμεων, η παροχή διδακτικού υλικού στις εκπαιδευτικές ακαδημίες των δυνάμεων ασφαλείας και η εξέταση του νομικού υπόβαθρου δράσης των ενόπλων δυνάμεων. Μέχρι στιγμής, οι εμπειρογνώμονες έχουν εκπαιδεύσει περίπου 12.000 μέλη των δυνάμεων εσωτερικής ασφάλειας, των ενόπλων δυνάμεων και του δικαστικού σώματος της χώρας. Η EUCAP Sahel Niger μεριμνά, επίσης, την υλοποίηση διαφόρων έργων για την αναβάθμιση και την ανακαίνιση των επιχειρησιακών κέντρων και των κέντρων κατάρτισης των δυνάμεων ασφαλείας, καθώς και των εργαστηρίων συντήρησης οχημάτων⁵⁶. Ο έλεγχος, επίσης, των συνόρων συνιστά βασική επιδίωξη των αρχών της χώρας και για αυτό έχουν προστεθεί 31 σημεία ελέγχου, με σκοπό τον περιορισμό των ασύμμετρων απειλών ασφαλείας, ενώ δίνεται βαρύτητα στην παροχή συστημάτων επιτήρησης για τον έλεγχο παράνομης διακίνησης εμπορευμάτων και όπλων, με σκοπό την παρουσίαση ενός ενιαίου συστήματος για τις αστυνομικές δυνάμεις στη Δυτική Αφρική. Η συνεργασία με τοπικές οργανώσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών και η συνεννόηση μεταξύ της κοινωνίας πολιτών και των δυνάμεων ελέγχου εφαρμογής νόμων αποτελούν κύριες προτεραιότητες στην ευρύτερη εντολή της EUCAP Sahel Niger.

Ο γράφων έχει εντάξει την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (ΚΑΔ) στο ευρύτερο Υποσύστημα της Περιοχής του Sahel, καθώς παρουσιάζει όμοια χαρακτηριστικά με τους προεξεταζόμενους κρατικούς δρώντες και το βορειοδυτικό τμήμα της χώρας γεωγραφικά ανήκει στην παραπάνω περιοχή. Όπως και στην περίπτωση του Μάλι, η ΚΑΔ χαρακτηρίζεται από αστάθεια και πεδίο εσωτερικών

⁵⁵ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, EUCAP Sahel Niger (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-niger_en (ημερομηνία πρόσβασης 25/10/2020)

⁵⁶ Ibid

αντιπαραθέσεων, όπου οι εξεγέρσεις σε τοπικό επίπεδο είναι σύνηθες φαινόμενο, αφού η χώρα, παρά τον ορυκτό πλούτο που διαθέτει, δεν παρατηρείται ανάλογη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου⁵⁷. Το κράτος επιδιώκει την εφαρμογή πολυμερούς διπλωματίας και στρατηγικών επιλογών για την εξασφάλιση εθνικής κυριαρχίας, ωστόσο αυτή του η επιδίωξη δεν είναι σε σύμπνοια με την εκάστοτε κυβέρνηση, καθώς ο κύριος σύμμαχος κάθε φορά εξαρτάται από την στάση της πολιτειακής αρχής. Επιπροσθέτως, είναι κράτος περικλειστο από γειτονικά κράτη και η πρόσβαση σε νερό για σημαντικό μέρος του πληθυσμού καθίσταται ελλιπής, καθώς οι υδροφόροι ορίζοντες – ποταμοί Ubangi και Congo – έχουν υπάρξει πεδίο έντονων αντιπαραθέσεων μεταξύ φυλετικών ομάδων⁵⁸.

Η κατάσταση στην περιοχή του Sahel χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία μη κρατικών δρώντων και συγκεκριμένα τρομοκρατικών οργανώσεων, με εκτενή παρουσία στο Μάλι, το Νίγηρα, αλλά και την ΚΑΔ. Οι περισσότερες οργανώσεις εξ αυτών πρόσκεινται στο Ισλαμικό Κράτος και οι συρράξεις με τις δυνάμεις ασφαλείας των χωρών αποτελούν τη μεγαλύτερη απειλή για την εσωτερική συνοχή και ευνομία για τα κράτη και τη δράση των αποστολών της Ε.Ε. Ειδικότερα, στο Μάλι, το ISGS έχει προβεί σε μία σειρά τρομοκρατικών χτυπημάτων εντός του 2020, ιδίως μετά τη Σύνοδο των αρχηγών κρατών της Γαλλίας και των G5S, όπου επανεπιβεβαιώθηκε η ανάγκη καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Ο κύριος λόγος που η δράση τους αξιολογείται ως αδύνατη άμεσου κατευνασμού αποδίδεται στην αδυναμία των κυβερνητικών δυνάμεων να ελέγξουν συγκεκριμένες υπό κατοχή περιοχές από τις δυνάμεις του ISGS. Εκτενής είναι και η παρουσία της Boko Haram στην ευρύτερη περιοχή του Sahel, αν και στα κράτη που αναλύονται στην παρούσα μελέτη, η δράση της περιορίζεται στο Νίγηρα, με τα περιστατικά να έχουν μειωθεί δραστικά⁵⁹.

Προχωρώντας τη Γεωπολιτική Ανάλυση του 2^{ου} Υποσυστήματος, η έρευνα εστιάζει στην ΚΑΔ, μία περικλειστή χώρα που έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών Υπερσυστημικών Δρώντων εξαιτίας του ορυκτού της πλούτου. Ως εκ τούτου, η Ε.Ε. αποφάσισε μέσω του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου να στηρίζει τις προσπάθειες της ΚΑΔ – από το 2014 – για εξασφάλιση σταθερότητας κι εκπαίδευσης του προσωπικού των κρατικών δυνάμεων ασφαλείας, θέτοντας σε εφαρμογή το σχεδιασμό της για στρατηγική αναβάθμιση στην ζώνη κοντά στον Ισημερινό, το μεγαλύτερο δακτύλιο γεωγραφικού πλάτους στον πλανήτη. Ειδικότερα, στόχοι της Ε.Ε. στην ΚΑΔ είναι η διοικητική ανασυγκρότηση με

⁵⁷ Αφρικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα, Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.afdb.org/en/countries/central-africa/central-african-republic> (ημερομηνία πρόσβασης 25/10/2020)

⁵⁸ A. Medinilla, Ευρωπαϊκό Κέντρο Διαχείρισης Αναπτυξιακής Πολιτικής, «Μελλοντική υποστήριξη της Ε.Ε. για την ειρήνη και την ασφάλεια στην Αφρική» (στα Αγγλικά), 01/12/2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://ecdpm.org/publications/future-eu-support-peace-security-africa/> (ημερομηνία πρόσβασης 03/10/2020)

⁵⁹ J. Zenn, Ίδρυμα “Jamestown”, «Η φατριολογία της Boko Haram» (στα Αγγλικά), 14/06/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://jamestown.org/program/boko-haram-factionalization-who-are-islamic-state-in-west-africa-province-iswap-fighters-in-niger-and-chad/> (ημερομηνία πρόσβασης 27/11/2020)

ειρηνικά μέσα, η ασφάλεια και η σταθερότητα στη χώρα. Στον εξεταζόμενο κρατικό δρόντα, η κρατική εξουσία έχει δεσμευθεί να προβεί στη θεσμοθέτηση κανόνων και προάσπιση συμφερόντων τόσο σε συστημικό όσο και σε υπερσυστημικό επίπεδο, σύμφωνα με τις αρχές του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Ειρηνευτική Συμφωνία που υπεγράφη στην πρωτεύουσα της χώρας κινείται προς αυτή την κατεύθυνση. Κατόπιν αιτήματος της κεντροαφρικανικής κυβέρνησης, η Ε.Ε. έχει προβεί στην στελέχωση εκπαιδευτικής (EUTM RCA) και συμβουλευτικής αποστολής (EUAM RCA) στην ΚΑΔ, αφού στα τέλη του 2019, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε την Απόφαση 2019/2110 για τη θέσπιση και την έναρξη της Αποστολής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (EUAM RCA), για παροχή συμβουλών από εμπειρογνώμονες στις κεντροαφρικανικές αρχές σε στρατηγικό επίπεδο, προκειμένου να εφαρμοστεί και υποστηριχθεί η μεταρρύθμιση του τομέα της ασφάλειας. Μάλιστα, στο επιχειρησιακό πεδίο, η παροχή συμβουλών στο Υπουργείο Εσωτερικών και Δημόσιας Ασφάλειας της ΚΑΔ και στις δυνάμεις εσωτερικής ασφάλειας θεωρείται πολύτιμη, μιας και θεμελιώνεται υπό την πλήρη εθνική κυριότητα. Η αποστολή έχει διετή διάρκεια και η έδρα της βρίσκεται στο Bangui, ενώ αποτελείται από στρατηγικούς συμβούλους και προσωπικό υποστήριξης⁶⁰. Η δράση της EUAM RCA έρχεται να συνοδεύσει την Αποστολή του ΟΗΕ στην ΚΑΔ (MINUSCA), παρέχοντας διεθνή υποστήριξη στον ντόπιο πληθυσμό. Κατόπιν, η ΚΑΔ υιοθετεί τους τιθέμενους σκοπούς για ένα Εθνικό Αμυντικό Σχέδιο, καταρτισμένο για την παροχή στρατιωτικής εκπαίδευσης στις κεντροαφρικανικές ένοπλες δυνάμεις. Επίσης, προωθούνται μεταρρυθμίσεις στον τομέα της Ασφάλειας σε στενή συνεργασία με τις αποστολές που επιτηρούν την κατάσταση στην ΚΑΔ. Για αυτό, η EUTM RCA βασίζεται σε τρεις τομείς: στρατηγική καθοδήγηση, επιχειρησιακή εκπαίδευση και κατάρτιση.

Η στάση των Υπερσυστημικών Δρόντων στο παρόν Υποσύστημα δεν περιορίζεται μόνο σε εμπορικό επίπεδο, αλλά πολλάκις κινείται στο πλαίσιο της παροχής τεχνογνωσίας για τον στρατηγικό σχεδιασμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της ΚΑΔ, όπου τόσο η Κίνα (2018), όσο και η Ρωσία (2017) έχουν εστιάσει στην αποστολή στρατιωτικού συμβουλευτικού προσωπικού για την αναβάθμιση της εσωτερικής κυριαρχίας της χώρας, ενώ πολλά ερωτήματα στη διεθνή κοινότητα έχει εγείρει η απόφαση της Ρωσίας να τροφοδοτήσει με οπλικό εξοπλισμό την κεντροαφρικανική κυβέρνηση⁶¹. Παράλληλα, οι ΗΠΑ είχαν αποσύρει από την ΚΑΔ την Πρεσβεία λόγω αυξημένων εσωτερικών αναταράξεων και το τελευταίο διάστημα – με την κατάσταση να είναι

⁶⁰ FIEP.org, EUAM RCA: Συνέντευξη με τον Επικεφαλής της Αποστολής, Paulo Soares (στα Αγγλικά), 30/07/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fiep.org/member-news/euam-rca-interview-with-paulo-soares-head-of-mission-and-senior-officer-of-the-portuguese-gendarmerie-guarda-nacional-republicana/> (ημερομηνία πρόσβασης 21/11/2020)

⁶¹ BBC, Ρωσία και Κεντροαφρικανική Δημοκρατία: Μία παράξενη σχέση (στα Αγγλικά), 29/05/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/av/world-africa-44293080> (ημερομηνία πρόσβασης 30/11/2020)

εκ νέου έκρυθμη – έχει περιορίσει αισθητά την παρουσία της στη χώρα. Στον αντίποδα, στην περίπτωση του Μάλι και του Νίγηρα, η Κίνα εστιάζει στην εφαρμογή των κανονισμών του ΟΗΕ σχετικά με την οικοδόμηση ειρηνευτικού προσανατολισμού στην περιοχή, ενώ η Ρωσία εφαρμόζει ιδιόμορφη στάση ενάντια σε πρώην αποικιακές δυνάμεις και προβάλλει την επιθυμία της για σύναψη στρατηγικών συμφωνιών με τα κράτη της Περιοχής του Sahel. Μάλιστα, η Ρωσία, θέλοντας να ανακόψει τη δράση της Ε.Ε. στον τομέα της Άμυνας/Ασφάλειας έχει ήδη συζητήσει το ενδεχόμενο με την κυβέρνηση του Μάλι για παροχή συστημάτων αερομεταφοράς κι οπλικών συστημάτων. Σε αυτό το σημείο, κρίνεται αναγκαία η επισήμανση ότι η οικονομική βοήθεια που παρέχεται στους Υποσυστημικούς Δρώντες από την Ε.Ε. είναι σημαντική κι ως εκ τούτου η όποια κατά βάση στρατηγική συνεργασία με τη Ρωσία σε αυτό το πεδίο θα εγείρει και την ανάλογη αντίδραση από την πλευρά των ευρωπαϊκών κρατών με σημαντικές συνέπειες στο οικονομικό σκέλος. Για αυτό ενδείκνυται η χρήση της ευρωπαϊκής διπλωματίας ως εργαλείου για την αναβάθμιση του στρατηγικού ρόλου της Ε.Ε. στην περιοχή.

3.3. 3^ο Υποσύστημα (Ε.Ε. – Σομαλία – Κόλπος του Άντεν)

Η Σομαλία αποτελεί τον κύριο δρώντα στον οποίο θα γίνει αναφορά κατά την εξέταση του 3^{ου} Υποσυστήματος και σε τι βαθμό έχει επηρεάσει η συνεργασία με την Ε.Ε. την εξασφάλιση ισορροπίας στην περιοχή. Το μείζον θέμα που έχει απασχολήσει την Ε.Ε. – και τη διεθνή κοινότητα εν γένει – όσον αφορά στη Σομαλία, είναι η έλλειψη πολιτικής συνοχής, λόγω ανταρτών, και η εκτεταμένη πειρατεία, όπως αυτή αποτυπωνόταν την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα. Για την αντιμετώπιση των απειλών αυτών, συστάθηκε το 2011, η Επιχείρηση Linda Nchi με τη συμμετοχή στρατευμάτων της Σομαλίας και της Κένυας, όπως και πολυεθνικών δυνάμεων ενάντια στην ομάδα ανταρτών της Αλ Σαμπάαμπ στη νότια Σομαλία⁶². Η Επιχείρηση στέφθηκε με επιτυχία, αφού μέχρι το Σεπτέμβριο του 2012, οι δυνάμεις της Σομαλίας και της Κένυας κατάφεραν να καταλάβουν το τελευταίο σημαντικό προπύργιο. Η συμφωνία που επήλθε μετά από την έκβαση αυτή, όριζε επιτακτικά τη συγκρότηση ομοσπονδιακής κυβέρνησης στη Σομαλία, της πρώτης μόνιμης κεντρικής κυβέρνησης στη χώρα μετά την έναρξη του εμφυλίου πολέμου. Μέχρι το 2014, η Σομαλία δεν ήταν πλέον στην κορυφή της λίστας των ευάλωτων κρατών, πέφτοντας στη δεύτερη θέση πίσω από το Νότιο Σουδάν. Ειδικοί εκπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών, όπως και αξιωματούχοι της Ε.Ε., αναγνώρισαν την πρόοδο που είχε σημειωθεί στη Σομαλία, μία εξέλιξη για την ενίσχυση της ασφάλειας στο Κέρας της Αφρικής και τον Κόλπο του

⁶² Critical Threats, Επιχείρηση Linda Nchi (στα Αγγλικά), 24/10/2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.criticalthreats.org/analysis/operation-linda-nchi> (ημερομηνία πρόσβασης 30/11/2020)

Άντεν. Ωστόσο, η χώρα λόγω των ανεπαρκών δεικτών σε είδη πρώτης ανάγκης και κρατικών υποδομών συγκαταλέγεται στην κατηγορία των «εύθραυστων κρατών» (“failed state”)⁶³.

Η Ε.Ε. με πρωταρχικό της στόχο τη διασφάλιση ειρηνικής μετάβασης, όσο και για την προβολή ισχύος στο υπό μελέτη Υποσύστημα, ακολουθεί τη «Νέα Συμφωνία»⁶⁴, όπως και τη συνολική ευρωπαϊκή προσέγγιση ως τμήμα του περιφερειακού σχεδίου δράσης της για το Κέρασ της Αφρικής. Καταρχάς, δίνεται προτεραιότητα στην ομαλή κρατική λειτουργία μέσω μίας συνεκτικής πολιτικής διαδικασίας, και την εγκατάσταση μονάδων ασφαλείας στη σομαλική επικράτεια με ρόλο τη συντονισμένη προστασία της δημόσιας τάξης. Επιπλέον, η Ε.Ε. συνιστά έναν εκ των κυρίων συνδρομητών στην επιχείρηση της Α.Ε. στη Σομαλία (AMISOM). Συγχρόνως, ανταποκρινόμενη στο διαρκές μεταβαλλόμενο περιβάλλον της περιοχής και την αστάθεια σε στρατηγικά σημεία του βασικού κρατικού δρόντα, έχει μεριμνήσει για την στελέχωση αποστολών EU NAVFOR SOMALIA (Κόλπος Άντεν), EUCAP Somalia (Σομαλική Επικράτεια, Παράκτιες Περιοχές) και EUTM Somalia (Εκπαιδευτική Αποστολή).

Από το 2008, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε στην στελέχωση της Θαλάσσιας Επιχείρησης ATALANTA, με σκοπό την αποτροπή και αντιμετώπιση πειρατικών δράσεων και ένοπλων ληστειών στις ακτές της Σομαλίας, η κατάσταση στα ύδατα του Κόλπου του Άντεν έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο. Μάλιστα, η δράση αυτή εκτελέστηκε με γνώμονα την απόφαση του ΟΗΕ να ηγηθεί η Ε.Ε. της στρατιωτικής επιχείρησης κατά τα υπ' αριθμό 1814 (2008), 1816 (2008) και 1838 (2008) του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εντός των σκοπών της αποστολής, περιλαμβάνεται η σύλληψη ατόμων υπόπτων για πειρατεία και παράνομες ενέργειες, και, στη συνέχεια, η μεταφορά τους στην ξηρά, όπου δίνεται η δυνατότητα άσκησης ποινικής δίωξης, και διεξάγεται μέσα στα πλαίσια της ΚΠΑΑ. Ακόμα, η Ε.Ε. έχει συμβάλει στη δημιουργία ενός κέντρου ελέγχου για την ασφαλή διέλευση των πλοίων στο Κόλπο του Άντεν, γνωστό κι ως MSC-HOA (Maritime Security Center Horn of Africa)⁶⁵, θεσμικό όργανο της ΕΕ που καταγράφει όλες τις κινήσεις των πλοίων, εξετάζει τα αιτήματά τους για παροχή βοήθειας, ενώ συγκεντρώνει τους κινδύνους που εντοπίζονται στον Κόλπο του Άντεν και προτείνει τρόπους προφύλαξης αλλά και χειρισμού μιας επίθεσης.

⁶³ International Crisis Group, Σομαλία: Προσπερνώντας το “εύθραυστο κράτος” (στα Αγγλικά), 23/12/2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/somalia/somalia-move-beyond-failed-state> (ημερομηνία πρόσβασης 07/12/2020)

⁶⁴ S. Hearn & T. Zimmerman, Κέντρο Διεθνούς Συνεργασίας Πανεπιστημίου Νέας Υόρκης, «Μία Νέα Συμφωνία για τη Σομαλία;» (στα Αγγλικά), 07/2014, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://cic.nyu.edu/sites/default/files/new_deal_for_somalia_implications_for_peacbuilding.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 07/12/2020)

⁶⁵ BBC, Ρωσία και Κεντροαφρικανική Δημοκρατία: Μία παράξενη σχέση (στα Αγγλικά), 29/05/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/av/world-africa-44293080> (ημερομηνία πρόσβασης 08/12/2020)

Η Ε.Ε. συγκρότησε το 2010 την Εκπαιδευτική Αποστολή για τη Σομαλία, η οποία ως αρχικό στόχο είχε την ενίσχυση της Μεταβατικής Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης (TFG), προκειμένου να ομαλοποιηθεί η πολιτική κατάσταση στη χώρα. Αυτή η πρωτοβουλία αναδεικνύει – όπως και σε αντίστοιχες προαναφερθείσες περιπτώσεις – τον κρίσιμο ρόλο της οικοδόμησης ειρηνικού περιβάλλοντος σε Υποσυστήματα, όπου υπάρχουν σαφείς ενδείξεις αποσταθεροποίησης⁶⁶. Στο πλαίσιο της EUTM Somalia, πραγματοποιούνται κι άλλες συμβουλευτικές και καθοδηγητικές οδηγίες, με σκοπό την παροχή βοήθειας στο Γενικό Επιτελείο Στρατού και το Υπουργείο Άμυνας της χώρας. Χαρακτηριστικό της Αποστολής, αποτελεί, επίσης, η έμφαση που προσδίδεται στην προστασία του άμαχου πληθυσμού, τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στην οργάνωση και διοίκηση των επιχειρήσεων στη χώρα, καλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο τον τομέα της «ανθρώπινης ασφάλειας» (“human security”) και προβάλλοντας την ισχύ της στο εν λόγω Υποσύστημα.

Η Αποστολή Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σομαλία (EUCAP Somalia, NESTOR) συστάθηκε το 2012. Η δράση της διεξάγεται παράλληλα με την ATALANTA, με τη διαφορά ότι η πρώτη δραστηριοποιείται στην ξηρά. Εξυπηρετεί τον σκοπό της Ε.Ε. είναι να βοηθήσει τη Σομαλία – όπως κι άλλες χώρες (Τζιμπουτί, Κένυα, Τανζανία) – να διασφαλίσει την πιστή τήρηση των νόμων στο θαλάσσιο περιβάλλον του εξεταζόμενου Υποσυστήματος και δίνεται βαρύτητα στη διεξαγωγή προγραμμάτων κατάρτισης στην τεχνογνωσία⁶⁷. Η Ε.Ε. έχει, ακόμα, προχωρήσει στη σύσταση του Διεθνώς Προτεινόμενου Διαδρόμου Διέλευσης (IRTC), ο οποίο αποτελεί μία ακόμη πρωτοβουλία της στα πλαίσια της ATALANTA με σκοπό τη μείωση των κινδύνων που διατρέχουν τα εμπορικά πλοία, μέσω της συνοδείας τους από πολεμικά πλοία που επιτηρούν την περιοχή, σε έκταση που αγγίζει τα 5 ναυτικά μίλια⁶⁸.

Εκ της θεσπίσεώς της το 2008, για την καταπολέμηση της πειρατείας στον Κόλπο του Άντεν και για την προστασία των πλοίων που στελεχώνονται στο πλαίσιο της AMISOM, η επιχείρηση ATALANTA αποτρέπει, ελέγχει και εμποδίζει συναφείς επιθέσεις κι ένοπλες ληστείες που τελούνται στα ύδατα, περιορίζοντας δραστικά τη θαλάσσια απειλή κι εξασφαλίζοντας την ακεραιότητα της διεθνούς ναυτιλιακής κοινότητας. Μάλιστα, η εντολή της επεκτείνεται και στην προστασία των αλιευτικών δραστηριοτήτων στα ανοικτά της Σομαλίας, ενώ παράλληλα συνεργάζεται και με άλλους φορείς για την ενίσχυση της θαλάσσιας ασφάλειας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (EUMSS). Οι αρμόδιες αρχές τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό και περιφερειακό

⁶⁶ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, Ε.Ε. και Σομαλία (στα Αγγλικά), 12/05/2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://eeas.europa.eu/delegations/somalia/1764/somalia-and-eu_en (ημερομηνία πρόσβασης 09/12/2020)

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, Ναυτική Αποστολή της Ε.Ε. στη Σομαλία – Επιχείρηση ATALANTA, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://eunavfor.eu/mission/> (ημερομηνία πρόσβασης 14/12/2020)

επίπεδο εστιάζουν στην εξασφάλιση συνεκτικής ανάπτυξης των πολιτικών και αναχαίτισης των ασύμμετρων απειλών στο θαλάσσιο τομέα και την προστασία των στρατηγικών συμφερόντων της Ε.Ε. στη θάλασσα, καθώς και την εξεύρεση τρόπων υλοποίησής της. Σε αυτές τις πτυχές που αφορούν στην EUMSS, εντάσσεται και η καταπολέμηση της πειρατείας. Στο εξεταζόμενο Υποσύστημα, έχει παρατηρηθεί, στο διάστημα των τελευταίων πέντε ετών (2015-2020), δραστική μείωση – ακόμα και εξάλειψη – των φαινομένων πειρατείας. Σε αυτό φυσικά συνδράμουν αποφασιστικά τόσο η δράση των Υποσυστημικών Δρώντων, όσο και των Υπερσυστημικών με γνώμονα τον Οδηγό Βέλτιστων Πρακτικών Διαχείρισης από τη διεθνή Ναυτιλία. Η EU NAVFOR παρέχει απαραίτητες πληροφορίες για την πειρατεία στη Σομαλία στην EUROPOL. Παρέχεται στις ντόπιες δυνάμεις ασφαλείας συνεχής εκπαίδευση και προτείνονται μέτρα που πραγματεύονται την αμυντική δυνατότητα των πλοίων, με στόχο την βελτίωση της αποδοτικότητας⁶⁹.

Ως εκ τούτου, η Ε.Ε. με την οργάνωση της Επιχείρησης ATALANTA έχει κατορθώσει από το 2008 να αναβαθμίσει τον στρατηγικό της ρόλο και να παράσχει ασφάλεια στα διερχόμενα πλοία του Παγκόσμιου Επισιτιστικού Προγράμματος (WFP). Επιπλέον, ο IRTC προφυλάσσει τα πλοία στην επικίνδυνη αυτή ζώνη. Παράλληλα, μπόρεσε να εντοπίσει και να αναχαιτίσει πειρατικές δραστηριότητες, με τη δράση της να αποδεικνύεται καταλυτική στη σταθεροποίηση της κατάστασης στη Σομαλία. Παράλληλα, οι προσπάθειες για ανοικοδόμηση κρατικών υποδομών και η ανάπτυξη διμερών συνεργασιών τόσο σε οικονομικό όσο και σε αμυντικό επίπεδο λειτουργούν ευεργετικά στην επιδίωξη της Ε.Ε. για προβολή ισχύος στο Υποσύστημα (Κέρας της Αφρικής – Κόλπος του Άντεν).

Στη Σομαλία, η Ε.Ε. , μέσω της EUCAP Somalia, αποσκοπεί στην παροχή στήριξης στις ομοσπονδιακές και περιφερειακές αρχές για το νομοθετικό εκσυγχρονισμό, στον έλεγχο εφαρμογής της ποινικής δικαιοσύνης στον θαλάσσιο τομέα και στην παροχή συμβουλών σχετικά με την άσκηση πολιτικής στο Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας και στις αστυνομικές δυνάμεις της χώρας. Παράλληλα, υπάρχει εμβάθυνση στην ανάπτυξη των καθηκόντων της ακτοφυλακής και του λιμενικού σώματος. Η παροχή συμβουλών, η καθοδήγηση και η εκπαίδευση συνιστούν τις κύριες πτυχές της EUTM Somalia με επανεξέταση των αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης στις λειτουργίες διευκόλυνσης, οι οποίες θεωρούνται υψίστης σημασίας για την ομαλή συνεργασία με την AMISOM. Η αποστολή έχει, επίσης, ως κύριο μέλημα τη θέσπιση πλατφόρμας εκπαιδευτικού υλικού, προκειμένου να είναι σε θέση να επιτηρεί με καταλληλότερα μέσα τις επιδόσεις των μονάδων που έχουν εκπαιδευτεί από την Ε.Ε. Με την πρόσφατη ανανέωση, η EUTM Somalia ακολουθεί την έβδομη εντολή της από τη δημιουργία της τον Απρίλιο του 2010. Προκύπτει ότι η Ε.Ε. έχει, στο πέρασμα των τελευταίων δέκα

⁶⁹ Ibid

ετών, ανακόψει τα φαινόμενα πειρατείας κι έχει καταβάλει αξιοσημείωτη προσπάθεια στην επίτευξη πολιτικής ομαλότητας στο εσωτερικό. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν ακόμα τομείς, όπου παρατηρείται περιθώριο καλυτέρευσης, όπως το βιοτικό επίπεδο και ο περιορισμός κοινωνικών αναταράξεων κι εστιών αστάθειας. Μεταξύ άλλων, οι προσπάθειες της Ε.Ε. για γεφύρωση χάσματος ανάμεσα στη Σομαλία και την περιοχή της Σομαλιλάνδης αποδεικνύουν ότι ο ρόλος της δεν περιορίζεται στην κατάρτιση του κρατικού προσωπικού, αλλά και στη γεφύρωση διαφορών και την οικοδόμηση ειρηνικών συνομιλιών, κάτι που επαληθεύει τη διπλωματική δυναμική της Ε.Ε.

Το ενδιαφέρον των Υπερσυστημικών Δρώντων και δη των ΗΠΑ για τη Σομαλία αποτυπώνεται στις ενέργειες για εξομάλυνση της ταραχώδους πολιτικής κατάστασης από τα πρώτα έτη του 21^{ου} αιώνα. Η ενεργή παρουσία υποστηρικτών του Ισλαμικού Κράτους δεν πέρασε απαρατήρητη από το State Department, που από το 2007, έχει αποστείλει στρατιωτικές δυνάμεις στη χώρα για την υποστήριξη της AMISOM, με κύριο σκοπό την πλήξη στόχων από αέρος. Ο Donald Trump είχε προαναγγείλει ότι με την επανεκλογή του θα προέβαινε στην απόσυρση των στρατευμάτων, αλλά με τη Διοίκηση Biden να αναλαμβάνει τα ηνία της αμερικανικής πολιτικής αναμένονται περαιτέρω εξελίξεις. Μέχρι το 2020, οι ΗΠΑ εξακολουθούσαν να αποτελούν τον κύριο προμηθευτή οπλικών εξοπλισμών στις σομαλικές αρχές. Τον Ιούνιο του 2009, με τη σύσταση της Σομαλικής Εθνικής Συμμαχίας, απεστάλησαν πυρομαχικά και όπλα συνολικού βάρους 40 τόνων από την αμερικανική κυβέρνηση για την καταπολέμηση των υποστηρικτών του ISIS στο νότιο τμήμα της χώρας⁷⁰. Σε αυτό το πλαίσιο, έχει κινηθεί έως σήμερα η αμερικανική διοίκηση με τη δέσμευση για παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού και υλικών πόρων, ούτως ώστε να συμβάλει έμπρακτα στην αναβάθμιση των σομαλικών αρχών. Ωστόσο, οι διμερείς σχέσεις δεν περιορίζονται στον στρατιωτικό εξοπλισμό, αλλά πραγματοποιούνται συναλλαγές κι επενδύσεις σε ορυκτό πλούτο.

Η Ρωσία, προσδίδοντας μεγάλη έμφαση στη Σομαλία, επιδιώκει να ανακτήσει την παλαιότερη επιρροή που κατείχε στο Κέρας της Αφρικής. Η Σομαλία υπήρξε μακροχρόνιος σοβιετικός σύμμαχος, που όμως σήμερα δεν παρουσιάζονται παρόμοιες φύσεως ομοιότητες και για αυτό η έμμεση ή άμεση ρωσική στρατιωτική και οικονομική βοήθεια στην κυβέρνηση της Σομαλίας δύναται να διαμορφώσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την παροχή ασφαλείας στο παρόν Υποσύστημα. Ουσιαστικά, αυτό που επιδιώκεται από τη ρωσική κυβέρνηση είναι η ανάδειξη της ως περιφερειακός ηγέμονας – εξισορροπητής στο Κέρας της Αφρικής για την αναβάθμιση του στρατηγικού ρόλου της χώρας. Εκτός των άλλων, περισσότερο από το 10% του παγκόσμιου πετρελαίου διακινείται από τον Κόλπο του

⁷⁰ T. Oladipo, BBC, Οι ΗΠΑ επιτίθεται επί Trump στη Σομαλία (στα Αγγλικά), 07/01/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/world-africa-46612542> (ημερομηνία πρόσβασης 15/12/2020)

Άντεν, αποτελώντας μία εκ των σημαντικότερων πλωτών διαδρομών παγκοσμίως⁷¹. Η Ρωσία, υπήρξε από τους πρώτους που – αναλογιζόμενη τα στρατηγικά συμφέροντα – συμμετείχαν στην αντιπειρατική εκστρατεία, το Σεπτέμβριο του 2008. Η ομάδα εργασίας ήταν ανεξάρτητη, αλλά οι ρωσικές αρχές έδωσαν βαρύτητα στην επίτευξη εύνομης μεταχείρισης κι ενίσχυσης των διεθνών προσπαθειών.

Η Κίνα διατηρεί έντονο το ενδιαφέρον της για το Κέρας της Αφρικής κι έχει μεριμνήσει για τη σύναψη διμερών σχέσεων με τη Σομαλία σε μία σειρά από θέματα: εμπόριο, ασφάλεια και βελτίωση κρατικών υποδομών. Μεταξύ των ζητημάτων που συζητώνται είναι τα κινεζικά αναπτυξιακά έργα που βρίσκονται σε φάση υλοποίησης στη Σομαλία. Εξάλλου, τα δύο κράτη έχουν ιστορικά στενούς διπλωματικούς δεσμούς, από την αναγνώριση της Κίνας για την αναδυόμενη Σομαλική Δημοκρατία το 1960 και την επακόλουθη εκστρατεία της Σομαλίας, που βοήθησε την Κίνα να αποκτήσει μόνιμη έδρα στο Σ.Α. Το 2014 υπήρξε χρόνια-ορόσημο για τις σχέσεις των δύο πλευρών, καθώς επαναλειτούργησε η Κινεζική Πρεσβεία στο Μογκαντίσου και δόθηκε προτεραιότητα στην επιτάχυνση της κατασκευής των αναπτυξιακών έργων⁷².

Τον Ιούλιο του 2019, η Σομαλία μαζί με άλλες 36 χώρες του ΟΗΕ, υπέγραψαν κοινή επιστολή προς το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ για την υποστήριξη των κινεζικών αρχών έναντι των Ουιγούρων και άλλων μουσουλμανικών μειονοτικών ομάδων στην περιοχή Xinjiang⁷³. Η απόφαση της Ταϊβάν να προβεί σε από κοινού άνοιγμα γραφείων αντιπροσωπειών με τη Σομαλιλάνδη, έρχεται σε σύγκρουση με τα στρατηγικά συμφέροντα της Κίνας στην περιοχή και για αυτό αξιωματούχοι έσπευσαν να τονίσουν ότι η συγκεκριμένη ενέργεια είναι απειλή για την εσωτερική συνοχή της Σομαλίας. Οι σχέσεις των δύο κρατών αποτελεί εφιαλτήριο για την περαιτέρω ενίσχυση της προβολής ισχύος της Κίνας στο Υπερσύστημα χάρη στο «Δρόμο του Μεταξιού» (“One Belt One Road Initiative”) κι αποτελεί τον πρωταρχικό λόγο επίσπευσης των έργων, όπως διατυπώθηκε και κατά τη διάρκεια της Σινοαφρικανικής Συνόδου⁷⁴.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Ι. Γεωπολιτικοί Δείκτες: Προσωπικό και Προϋπολογισμός των Αποστολών της Ε.Ε. στην Αφρική

⁷¹ ITOPF – Regional Profiles, Ερυθρά Θάλασσα και Κόλπος του Άντεν (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://www.itopf.org/fileadmin/data/Documents/Country_Profiles/redsea.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 15/12/2020)

⁷² Xinhua Net, Κίνα και Σομαλία έτοιμες να ενισχύσουν τις διμερείς σχέσεις τους (στα Αγγλικά), 12/11/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.xinhuanet.com/english/2020-11/12/c_139510842.htm (ημερομηνία πρόσβασης 20/12/2020)

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid

Όταν γίνεται αναφορά στις Αποστολές της Ε.Ε. στο εξεταζόμενο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο, θεωρείται απαραίτητη η επισήμανση στοιχείων του προϋπολογισμού και πώς δομείται η ιεράρχηση των Υποσυστημάτων – και Συστημικών Δρώντων συγκεκριμένα – σε σύνδεση με την κατανομή αμυντικών πόρων της Ε.Ε. Εκκινώντας την αξιολόγηση των οικονομικών στοιχείων των Αποστολών της Ε.Ε., η έρευνα εστιάζει στην περίπτωση της Λιβύης. Στο κράτος της Βορείου Αφρικής, δραστηριοποιούνται δύο αποστολές, με συνολικό προϋπολογισμό περί τα 40 εκατ. €, ενώ συνολικά απασχολούνται 250 αξιωματικοί και σύμβουλοι για την εφαρμογή του εμπάργκο απαγόρευσης όπλων και τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών (EU NAVFOR MED), καθώς και της συνοριακής προστασίας (EUBAM).

Παρ' όλο που η εντολή της Επιχείρησης IRINI επικεντρώνεται στον έλεγχο διακίνησης υπόπτων φορτίων από πλοία στην Κεντρική Μεσόγειο, είναι υποχρεωμένη από τον ΟΗΕ να ανταποκρίνονται οι ναυτικές δυνάμεις σε περιπτώσεις ανθρώπινης ασφάλειας στη θάλασσα. Το ενισχυμένο διεθνές ενδιαφέρον για την αστάθεια στη Λιβύη, δυσχέρανε την κατανομή των αμυντικών πόρων, όπως και τη διατύπωση συνεκτικής απόφασης για την στάση της Ε.Ε. προς το Λιβυκό Ζήτημα. Η συμφωνία, ωστόσο, για κατάπαυση του πυρός το φθινόπωρο το 2020 αποτελεί ένα πρώτο βήμα για επαναξιολόγηση της χρηματοδότησης και αναβάθμισης των διπλωματικών σχέσεων, προκειμένου να υπάρξει ομαλή μετάβαση και σταθερότητα στη Βόρεια Αφρική και ασφάλεια στην Κεντρική Μεσόγειο. Σε αυτή οι διαρκείς αμφισβητήσεις και διαμάχες στα ύδατα – από τον Πορθμό του Γιβραλτάρ μέχρι τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο – λειτουργούν ανασχετικά στις επιδιώξεις της Ε.Ε. κι ως εκ τούτου η οικοδόμηση ειρηνικών συνομιλιών συνιστά πρωταρχική λύση στις τάξεις των Ευρωπαίων αξιωματούχων και αρχηγών κρατών. Από το 2014 μέχρι το 2020, η Ε.Ε. έχει δαπανήσει πάνω από 80 εκατ. € για την προστασία των συνόρων στη Λιβύη, καλύπτοντας μία σειρά από θέματα: παροχή τεχνικών εκπαιδεύσεων για ικανότητες πλοήγησης στη θάλασσα σε 83 μέλη της Γενικής Διεύθυνσης Ασφαλείας Ακτών, παράδοση 30 οχημάτων στις αρμόδιες λιβυκές αρχές, υποστήριξη σε βασικές υποδομές με παράδοση δορυφορικών συστημάτων και αποκατάσταση δύο σκαφών που ανήκουν στη Γενική Διεύθυνση.

Όσον αφορά στη μελέτη του 2^{ου} Υποσυστήματος, της Δυτικής και Κεντρικής Αφρικής, στην περιοχή του Sahel, με γνώμονα το Γεωπολιτικό Δείκτη των Αποστολών της Ε.Ε. στην περιοχή, προκύπτει η βαρύτητα που αποδίδεται από τους Ευρωπαίους αξιωματούχους στην εξασφάλιση ισορροπιών στη συγκεκριμένη περιοχή. Η κατάρτιση πέντε αποστολών, σε διάστημα δέκα ετών, φανερώνει την πληθώρα ζητημάτων που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι αρχές των χωρών, που μετά τη λήξη της αποικιοκρατίας κλήθηκαν να συγκροτήσουν κρατικές οντότητες, ικανές να ανταπεξέλθουν στο άναρχο διεθνές σύστημα. Στο 2^ο Υποσύστημα (Περιοχή του Sahel, Κεντρική Αφρική), σχεδιάζεται να

αποδοθεί το μεγαλύτερο τμήμα των οικονομικών πόρων που συνδέονται με τις Αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ.

Προσφάτως, έχουν ανανεωθεί οι εντολές για τα κράτη του Νίγηρα και του Μάλι, ενώ έχει επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής τους και σε άλλους τομείς. Η μεταβατική φάση στο Μάλι, ύστερα από το πραξικόπημα του Αυγούστου του 2020, και η δέσμευση της παρούσας αρχής για εξομάλυνση της κατάστασης σε πολιτικό, κοινωνικό και διπλωματικό επίπεδο αποτελούν σημαντικές ευκαιρίες για προβολή ισχύος της Ε.Ε. στο Υποσύστημα. Η ανανέωση της εντολής της EUCAP Sahel Mali, με την αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού από τα 15 εκατ. € στα 45 εκατ. € κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Παράλληλα, όμως, σε περίπτωση επαλήθευσης παρομοίων με το καλοκαίρι γεγονότων, η Ε.Ε. οφείλει να θέσει σε εφαρμογή πλάνο διαχείρισης κρίσεων και να λειτουργήσει εξισορροπητικά για την αποκλιμάκωση της έντασης. Η απόφαση για ανανέωση της εντολής από το Συμβούλιο αναπροσαρμόζει την εντολή της αποστολής, ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα στην αρωγή προς τις δυνάμεις εσωτερικής ασφάλειας του Μάλι μέσω της παροχής συμβουλών, θωρακίζοντας βαθμιαία τις πολιτειακές αρχές στο κέντρο της χώρας. Ακόμα, οι στόχοι της συντονιστικής αρχής, εν γένει, αναδιαμορφώνονται με σκοπό τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των δομών και των χωρών της G5S, καθώς και την ενίσχυση της περιφερειακής δράσης της ΚΠΑΑ. Η ισχύς της επεκτάθηκε μέχρι το 2023.

Ανάλογη αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού παρατηρείται και για την EUTM Mali, με το τετραετές πλάνο (2020-2024) να περιλαμβάνει συνολικά περί τα 133,7 εκατ. €, δηλαδή 33,4 εκατ. € ανά έτος. Η αποστολή διεξάγεται με διευρυμένη συνεργασία του ΟΗΕ και των κρατών της Οικονομικής Κοινότητας των Κρατών της Δυτικής Αφρικής. Στις δραστηριότητες της EUTM Mali, εντάσσονται, επιπροσθέτως, η εκπαίδευση του προσωπικού του Υπουργείου Άμυνας, των Γενικών Επιτελείων του Στρατού της χώρας, καθώς και η βελτίωση των επιχειρηματικών δυνατοτήτων της G5S Joint Force. Συγκεντρωτικά, στο εξεταζόμενο Υποσύστημα, το Μάλι θα αποτελέσει τη χώρα με τη μεγαλύτερη κατανομή αμυντικών πόρων, ξεπερνώντας τα 78 εκατ. € ανά έτος. Η προσφερόμενη στήριξη σε αυτόν τον τομέα από την Ε.Ε. δύναται να ερμηνευθεί ως βήμα επιβεβαίωσης του στρατηγικού σχεδιασμού στην G5S – και το Μάλι ειδικότερα – παρά τη διατάραξη της εσωτερικής πολιτικής σκηνής στη διάρκεια του θέρους του 2020. Σκοπός είναι η απασχόληση του προσωπικού να αυξηθεί περαιτέρω και για τις δύο αποστολές, υπερβαίνοντας τους 700, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη αναβάθμισης του στρατηγικού ρόλου της Ε.Ε. για διασφάλιση ισορροπιών στο παρόν Υποσύστημα.

Ο Νίγηρας αποτελεί ακόμα ένα δρώντα του 2^{ου} Υποσυστήματος, όπου ο Γεωπολιτικός Παράγοντας της παρούσας έρευνας επικεντρώνεται με στρατηγικό στόχο την προβολή ισχύος. Εν αναμονή του

νέου προϋπολογισμού μετά την εξέταση όλων των παραγόντων, η EUCAP Sahel Niger, εντασσόμενη στο ευρύτερο περιφερειακό σχέδιο στρατηγικού σχεδιασμού της Ε.Ε., έχει συνδράμει καθοριστικά στην ανάπτυξη ικανοτήτων των δυνάμεων ασφαλείας στη χώρα. Ο προϋπολογισμός της αποστολής κατά τη διάρκεια 2018-2020 υπολογίζεται στα 31,7 εκατ. € ανά έτος. Στην εντολή της αποστολής περιλαμβάνεται και ο έλεγχος των μεταναστευτικών ροών. Μάλιστα, το 2018, μέλη της αποστολής συνέβαλαν στην εκπαίδευση περισσότερων από 2.500 εργαζομένων στις δυνάμεις ασφαλείας του Νίγηρα, ενώ παραδόθηκε εξοπλισμός συνολικής αξίας 4,9 εκατ. €. Από το 2012, περισσότεροι από 13.000 μέλη έχουν λάβει εκπαίδευση από το συμμετέχον προσωπικό της EUCAP Sahel Niger – 120 στο σύνολο από 14 κράτη-μέλη της Ε.Ε. Συγχρόνως από το 2018, έχει εφαρμοστεί ένα ειδικό πρόγραμμα επιμόρφωσης από τις αρχές των δυνάμεων ασφαλείας της χώρας, με εκπαιδευτές όσους έχουν λάβει εκπαίδευση στο πλαίσιο της EUCAP Sahel Niger και εκπαιδευόμενους το υπόλοιπο προσωπικό.

Στην ΚΑΔ δραστηριοποιούνται δύο αποστολές, όπως έχει προαναφερθεί, καλύπτοντας μία σειρά από θέματα για την προάσπιση της εσωτερικής συνοχής και ασφάλειας. Η EUAM RCA, στην οποία συμμετέχουν πάνω από 60 άτομα από κράτη-μέλη της Ε.Ε. επιμελούνται την παροχή στρατηγικών συμβουλών στο Υπουργείο Εσωτερικών και Δημόσιας Ασφάλειας. Από το Δεκέμβριο του 2019, υποστηρίζει τη βιώσιμη αναδιαμόρφωση τους και την ανάπτυξη της επιχειρησιακής λειτουργικότητας, εξασφαλίζει την ενότητα μεταξύ των σχετικών δρώντων και καθιερώνει μία συνεκτική στρατηγική επικοινωνίας και πλαισίου δράσης. Επιπλέον, δίνεται προτεραιότητα στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη συμμετοχή των γυναικών στις ειρηνευτικές διαδικασίες σύμφωνα με το Ψήφισμα 1325 του Σ.Α. Στην παρούσα φάση ο προϋπολογισμός έχει οριστεί στα 7.1 εκατ. €. Η εντολή της EUTM RCA έχει ανανεωθεί μέχρι το Σεπτέμβριο του 2022 και προβλέπεται η αξιοποίηση πόρων που θα αγγίζουν τα 37 εκατ. € για διάστημα δύο ετών, με την πρώτη φάση να έχει δυναμικό 305 ειδικών και τη δεύτερη να αυξάνεται σε ποσοστό 20%. Στις χώρες που μετέχουν στην αποστολή είναι και κράτη εκτός της Ε.Ε., όπως η Γεωργία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, με τις οποίες όμως η Ε.Ε. έχει αναπτύξει διμερείς επαφές και έχει υπογράψει συνεργασία και σε άλλους τομείς (π.χ. εκπαίδευση), βάσει της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας.

Στο 3ο Υποσύστημα, που εκτείνεται στο Κέρας της Αφρικής κι ερευνάται η δραστηριότητα στον Κόλπο του Άντεν, αξιοποιούνται όλα τα απαραίτητα μέσα (οικονομικά, νομικά, λειτουργικά) για την αντιμετώπιση της πειρατείας κι έχει ενισχύσει σημαντικά τον ηγετικό της ρόλο στην επίλυση διεθνών συγκρούσεων χάρη σε οικονομικούς πόρους που υπερβαίνουν το 1,2 δις € (2008-2020). Σε αυτό, εντοπίζεται η μεγαλύτερη εν ενεργεία και σε διάρκεια αποστολή της Ε.Ε. (EU NAVFOR SOMALIA), που αριθμεί περί τα 1.200 μέλη από 20 κράτη-μέλη της Ε.Ε. και ετήσιο προϋπολογισμό που ξεπερνά

τα 14 εκατ. €. Στα τέλη του 2020, η εντολή της ανανεώθηκε για άλλα δύο χρόνια, όπως και η EUCAP Somalia και η EUTM Somalia. Όσον αφορά στην πρώτη, καθιερώθηκε το 2012 και συμβάλλει στην εδραίωση και οικοδόμηση ικανοτήτων για την επιβολή του μη στρατιωτικού ναυτικού δικαίου στη Σομαλία, συμπεριλαμβανομένης της Σομαλιλάνδης. Σε αυτή συμμετέχουν περίπου 165 ειδικοί από την Ε.Ε., με τον ετήσιο προϋπολογισμό να φθάνει τα 23 εκατ. €. Ακόμα, αντλούνται από το Εθνικό Ενδεικτικό Πρόγραμμα περί τα 100 εκατ. € για κρατικές και ειρηνευτικές πρωτοβουλίες, εντός του διαστήματος των τελευταίων έξι ετών (2014-2020).

Στην EUTM Somalia, αξιοποιείται προσωπικό άνω των 100 στρατιωτικών υπευθύνων χάραξης στρατιωτικής εκπαίδευσης με τον ετήσιο προϋπολογισμό να αγγίζει τα 11 εκατ. €. Η αποστολή αποσκοπεί, με την ανανέωση εντολής της, να ενισχύσει τις προσπάθειες ανάπτυξης ενός λειτουργικού και αποτελεσματικού συστήματος εκπαίδευσης από τις σομαλικές αρχές που θα παρέχει στον στρατό τις πολιτικές, τις διαδικασίες καθώς και την τεχνογνωσία για την στελέχωση δυνάμεων ασφαλείας. Συνολικά, στη σομαλική επικράτεια και τη θαλάσσια περιοχή στις ακτές της, συμμετέχουν περί τις 1.500 μονάδες, με ετήσιο προϋπολογισμό που φθάνει τα 50 εκατ. €, ενώ βρίσκεται εν αναμονή της δημοσίευσης των νέων σχεδίων για διατήρηση – ή και αύξησης – των πόρων.

II. Γεωπολιτικός Δείκτης: Η συνεισφορά του ΠΔΠ (2021-2027) στον τομέα Άμυνας/Ασφάλειας

Το νέο ΠΔΠ διαφέρει ριζικά με την αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το Μάιο του 2018 δεδομένης της πανδημίας του COVID-19, οπότε και η Ε.Ε. κλήθηκε να αναδιαμορφώσει την κατανομή των πόρων. Πρωταρχικός στόχος κατέστη πλέον η ανάκαμψη από τις συνέπειες της πανδημίας και η κατάρτιση ενός πλάνου (Next Generation EU) για την περίοδο 2020-2023, ώστε να ορθοποδήσουν τα κράτη-μέλη και να μην πληγούν οι συνεισφορές προς τρίτες χώρες σε ζωτικούς τομείς, όπως η ασφάλεια. Συνολικά, το ΠΔΠ και η «Επόμενη Γενιά της Ε.Ε.» έχουν προϋπολογισμό 1,8 τρις €, με το μεν πρώτο να αγγίζει το 1,07 τρις € και το δε δεύτερο τα 750 δις €, που θα υποστηρίξει τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τις περιοχές που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση της πανδημίας. Μάλιστα, έμφαση δίνεται στη μετά την πανδημία εποχή στον ψηφιακό μετασχηματισμό, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ικανότητα ανταπόκρισης κι ετοιμότητας σε μελλοντικές προκλήσεις. Η Ε.Ε. με αυτή την απόφαση επιδιώκει να προβάλλει τόσο στην Ευρώπη όσο και σε περιφερειακό επίπεδο την αναπτυσσόμενη δυναμική της για στρατηγική αναβάθμιση, με παράλληλη στήριξη προς συνεργαζόμενες τρίτες χώρες που δε διαθέτουν τις υποδομές, προκειμένου να ανταπεξέλθουν σε περιόδους κρίσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, στο εξεταζόμενο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο, είναι η Λιβύη όπου κινητοποιήθηκαν πόροι για τη θωράκιση του συστήματος υγείας, περί τα 20 εκατ. €.

Η αρχική πρόταση για τους τομείς Άμυνας και Ασφάλειας, που κατατέθηκε το Μάιο του 2018, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προέβλεπε αξιοποίηση πόρων που θα άγγιζαν τα 24,3 δις € εκ των οποίων πάνω από 11 δις € προορίζονταν για το ΕΤΑ. Μάλιστα, στο ΠΔΠ της προηγούμενης περιόδου (2014-2020), για τους τομείς αυτούς προβλεπόταν η δαπάνη 15 δις €, οπότε υπάρχει μία σαφής αύξηση που ξεπερνά το 50%. Ωστόσο, η προοπτική αυτή ναυάγησε λόγω της πανδημίας και στο τελικό ΠΔΠ για την Άμυνα και την Ασφάλεια, προβλέπεται μείωση σε σχέση με την προηγούμενη εξαετία, φθάνοντας τα 13,2 δις €. Εξ αυτών, τα 7 δις € αφορούν στις λειτουργίες του ΕΤΑ που, όπως αναφέρθηκε, θα είναι ενισχυμένες, το 1,5 δις € στην στρατιωτική κινητικότητα και τα υπόλοιπα 4,5 δις € θα αξιοποιηθούν για το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας, στον πυρηνικό παροπλισμό σε κράτη-μέλη όπως η Λιθουανία, η Βουλγαρία και η Σλοβακία. Η εξέλιξη αυτή προβληματίζει τους αξιωματούχους στην Ε.Ε. σχετικά με το βαθμό ετοιμότητας που θα επιδειχθεί για την εκπλήρωση των στρατηγικών στόχων για προβολή ισχύος στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο της Αφρικής, καθώς η κατάσταση στη Λιβύη δεν έχει ομαλοποιηθεί πλήρως, οι συνθήκες στην Περιοχή του Sahel και την Κεντρική Αφρική δεν είναι ευνοϊκές και υπάρχουν ακόμα δυσεπίλυτα ζητήματα που οφείλουν να διευθετηθούν στις εσωτερικές διεργασίες της Σομαλίας.

III. Γεωπολιτικός Δείκτης: Οι τρομοκρατικές επιθέσεις και κοινωνικές εξεγέρσεις στο Γεωγραφικό Σύστημα/Σύμπλοκο Ευρώπης – Αφρικής

Η έλλειψη σταθερότητας στην πολιτική σκηνή πολλών κρατών στην Αφρική, ο φυλετικός διαχωρισμός, η πολιτιστική διαφορετικότητα και σε ορισμένες περιπτώσεις η θρησκευτική πάλη δίνουν πρόσφορο έδαφος για τη δραστηριοποίηση τρομοκρατικών οργανώσεων και την πρόκληση κοινωνικών εξεγέρσεων. Ο αριθμός των θυμάτων και στις δύο περιπτώσεις ποικίλει ανάλογα με την εσωτερική κατάσταση των κρατών, τις οικονομικές συνθήκες και τις τρέχουσες διπλωματικές σχέσεις. Ειδικότερα, στη Λιβύη, τον κύριο εξεταζόμενο κρατικό δρώντα στο 1^ο Υποσύστημα, από το 2011 μέχρι το 2019 έχουν καταγραφεί πάνω από 13.000 θάνατοι με πάνω από το 50% να αφορά σε βία προερχόμενη από κρατικές αρχές. Αυτό ήταν κι ένας από τους λόγους που, με τη συμβολή του ΟΗΕ, επενέβη η Ε.Ε. και προέβη στην συγκρότηση της EUBAM το 2013. Ωστόσο, η δράση του ISIS από το 2014, ακόμα, παραμένει στα ίδια επίπεδα με τα θύματα να ξεπερνούν τις 4.000. Εναπόκειται στη θέληση των εμπλεκόμενων στη λιβυκή πολιτική σκηνή, ειδικά μετά από τη συμφωνία για κατάπαυση του πυρός, να βρεθεί η χρυσή τομή για την εξομάλυνση των συνθηκών και η συνεννόηση με Υπερσυστημικούς Δρώντες για εύρεση κατάλληλου πλαισίου αντίδρασης στην ασύμμετρη απειλή του ISIS.

Οι συνθήκες στην Περιοχή του Sahel και στην ΚΑΔ παραμένουν έκρυθμες παρά την παρουσία ειρηνευτικών δυνάμεων από την Ε.Ε. και τον ΟΗΕ. Το χαρακτηριστικό είναι, μάλιστα ότι την τελευταία δεκαετία, στις χώρες του 2^{ου} Υποσυστήματος της παρούσας έρευνας, έχουν καταγραφεί 10.000 θάνατοι άμαχου πληθυσμού, γεγονός που καταδεικνύει ότι η εσωτερική πολιτική σκηνή του Μάλι, του Νίγηρα και της ΚΑΔ, δεν ευνοεί τη δράση των διεθνών δρώντων για επίτευξη σταθερότητας και εφαρμογής ενός σχεδίου περιορισμού αυτών των γεγονότων. Επιπλέον, ούτε ο αριθμός των 4.000 νεκρών από τη χρήση βίας των δυνάμεων ασφαλείας της στις τρεις αυτές χώρες, δε δύναται να συμβαδίζει με τις δημοκρατικές αξίες που θέλει να προωθήσει η Ε.Ε. μέσω των Αποστολών της ΚΠΑΑ. Επιπλέον, η δράση οργανώσεων προσκείμενων στο ISIS (βλ. Boko Haram, ISGS) είναι υπεύθυνη για το θάνατο περίπου 7.000 ανθρώπων, γεγονός που προβάλλει την αδυναμία των κρατικών αρχών να βρεθεί τρόπος περιορισμού της δράσης τους. Για αυτό το λόγο, η Ε.Ε. έχει προωθήσει την εκπαίδευση των δυνάμεων ασφαλείας, ώστε να καταπολεμηθούν ανάλογα φαινόμενα στο μέλλον.

Στο εσωτερικό της Σομαλίας, η κατάσταση είναι τεταμένη όπως και τα προηγουμένως εξεταζόμενα κράτη, μιας και από την αρχή της EUTM Somalia (2011), τα θύματα κυμαίνονται μέχρι το 2020 μεταξύ 2.000 και 4.000 ετησίως. Αυτό είναι αποτέλεσμα των εσωτερικών αντιπαραθέσεων που παρατηρούνται σε επιμέρους επαρχίες, όπου υπάρχουν τάσεις αυτονομίησης, όπως η Σομαλιλάνδη. Στα θετικά, ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί η ραγδαία μείωση των περιστατικών πειρατείας στον Κόλπο του Άντεν, καθώς από το 2013 και στη συνέχεια καταγράφονται μονοψήφιος αριθμός περιστατικών ανά έτος (Διάγραμμα 2). Η παραπάνω διαπίστωση αναδεικνύει τη δυναμική της Ε.Ε. στον έλεγχο των υδάτων, αλλά και την σπουδαιότητα που αποδίδεται από τους αξιωματικούς για σαφή βελτίωση της κατάστασης στο Κέρας της Αφρικής. Παρ' όλα αυτά, εκκρεμούν ακόμα σημαντικά θέματα, όπως η διευθέτηση διαφορών μεταξύ της σομαλικής πολιτείας και περιοχών με τάσεις αυτονομίησης και η μετάβαση σε ένα μοντέλο διακυβέρνησης και στελέχωσης των δυνάμεων ασφαλείας της χώρας, που θα ανταποκρίνεται στις σύγχρονες επιταγές στη διεθνή γεωπολιτική σκηνή.

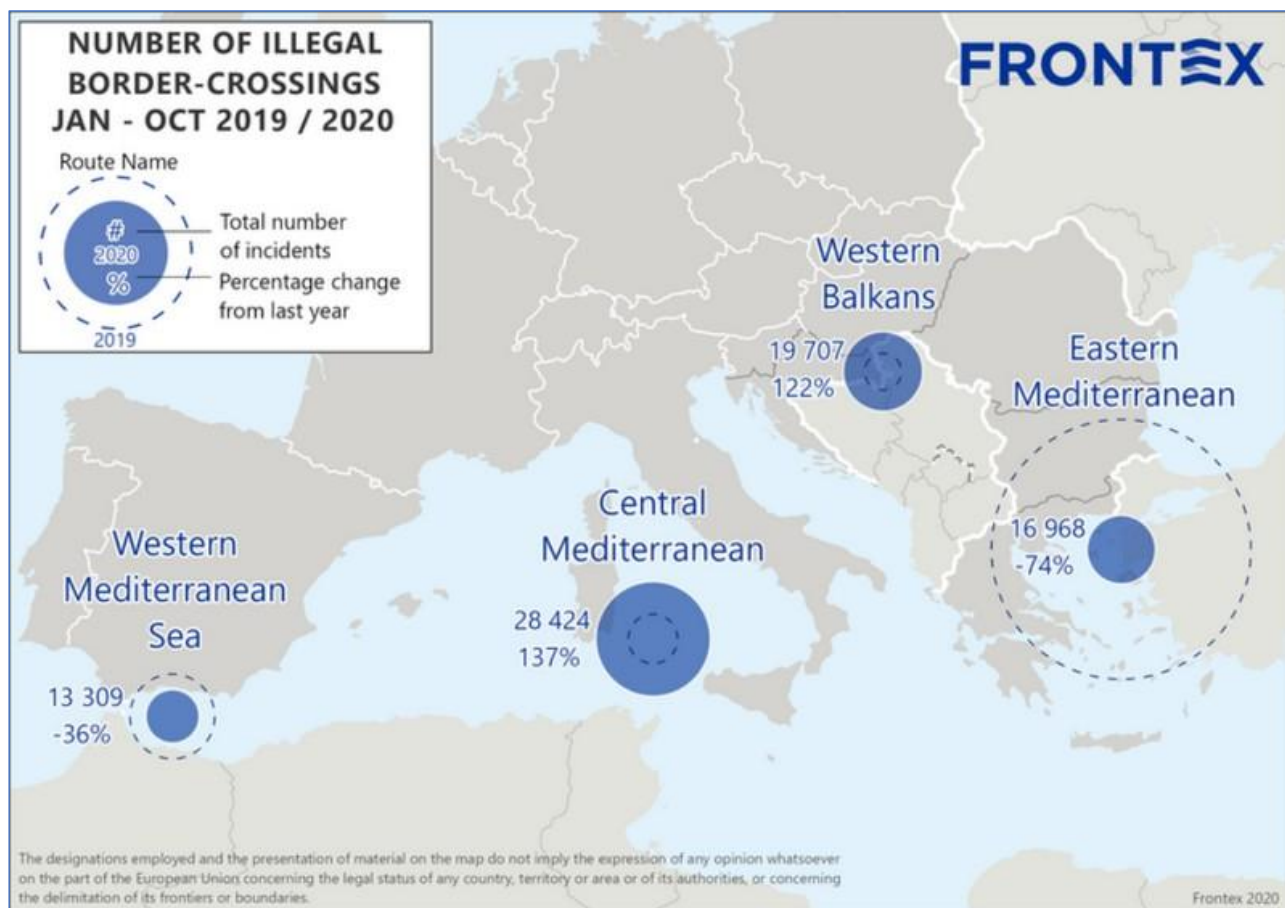
Επίλογος

Η σύναψη συμφωνιών για παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης σε προσωπικό των δυνάμεων ασφαλείας, η παροχή συμβουλών για προστασία των συνόρων και χάραξης πλαισίου εκσυγχρονισμού των ενόπλων δυνάμεων είναι μερικά από τα σημεία που οι αφρικανικές χώρες οφείλουν να επιτύχουν για την αναβάθμιση της θέσης τους στο διεθνές στερέωμα. Η Ε.Ε., με εργαλεία τη δυναμική που παρουσιάζει στην ήπια ισχύ (οικονομία, διπλωματία) και την πρόθεση για θεμελίωσή της ως στρατηγικός εξισορροπητής με βάση την σκληρή ισχύ στα νότια σύνορα της, αλλά και στην Αφρική,

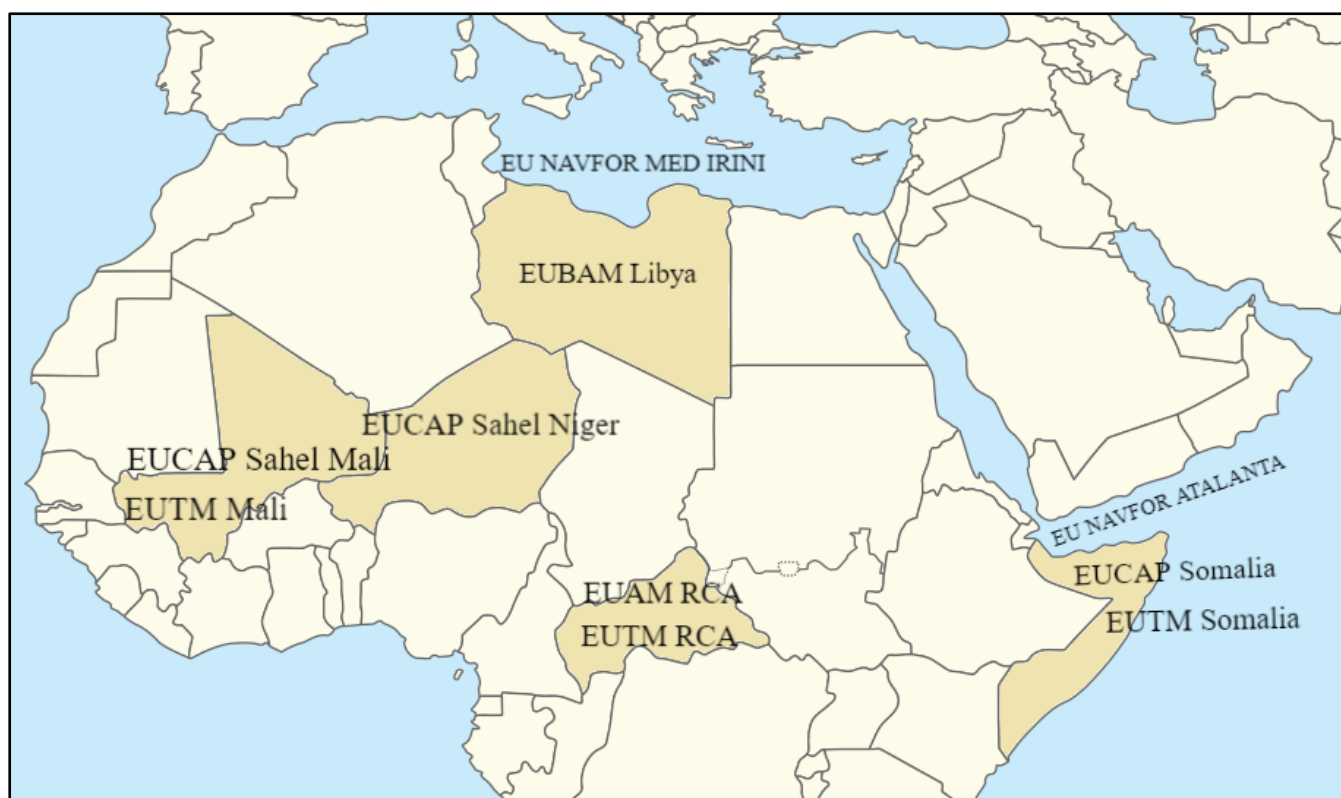
αναδεικνύει τον στόχο για ενίσχυση του ρόλου της στους τομείς της Άμυνας και της Ασφάλειας. Σεβόμενη τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου, τις συμφωνίες με τα επιμέρους κράτη και την οικονομική βοήθεια σε περιοχές με χαμηλό βιοτικό επίπεδο, δύναται να διαμορφωθεί ένα ισχυρό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της Ε.Ε. και της Α.Ε. που θα επιφέρει σημαντική ανακατανομή ισχύος στο Υπερσύστημα σε βάθος χρόνου.

Αυτό που χρειάζεται, πρωτίστως, για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών, είναι η εξασφάλιση σταθερότητας στο εσωτερικό των κρατών, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, η προώθηση του διαλόγου ως μέσου ειρηνικής επίλυσης διαφορών και η συνεργασία της διεθνούς κοινότητας με τις τοπικές αρχές για καταπολέμηση ασύμμετρων απειλών όπως η τρομοκρατία, η πειρατεία και η παράνομη διακίνηση εμπορευμάτων και ανθρώπων. Απαιτείται πρόοδος και μεγαλύτερη αποφασιστικότητα στις δράσεις της Ε.Ε., που παρά την πανδημία του COVID-19, παραμένει πιστή στο όραμά της για στήριξη των Αποστολών της ΚΠΑΑ στην Αφρική. Αξιοποιώντας τον προϋπολογισμό της Ε.Ε. για τη χρηματοδότηση της έρευνας στον τομέα της Άμυνας και της ανάπτυξης ικανοτήτων, το ΕΤΑ αποτελεί έναν πιθανό μετασχηματιστή στην αμυντική πολιτική της Ε.Ε. Μέσω της άμεσης επικοινωνίας με τα κράτη-μέλη, ο ΥΕ θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό της στρατηγικής κατεύθυνσης της αμυντικής πολιτικής της Ε.Ε. Έτσι, η πρακτική αυτή ως προς τον τρόπο διάθεσης των αμυντικών πόρων θα ήταν σημαντική για να εξασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ των βιομηχανικών και στρατηγικών πυλώνων της αμυντικής πολιτικής της Ε.Ε. και να επιτευχθεί ο στόχος για καθιέρωση της Ε.Ε. ως αυτόνομος πάροχος ασφαλείας.

Παράρτημα

Χάρτης 1: Χαρτογραφική Απεικόνιση των Μεταναστευτικών Ροών προς την Ευρώπη (2019-2020),
Πηγή: Frontex

Χάρτης 2: Χαρτογραφική Απεικόνιση των Αποστολών της Ε.Ε. στην Αφρική

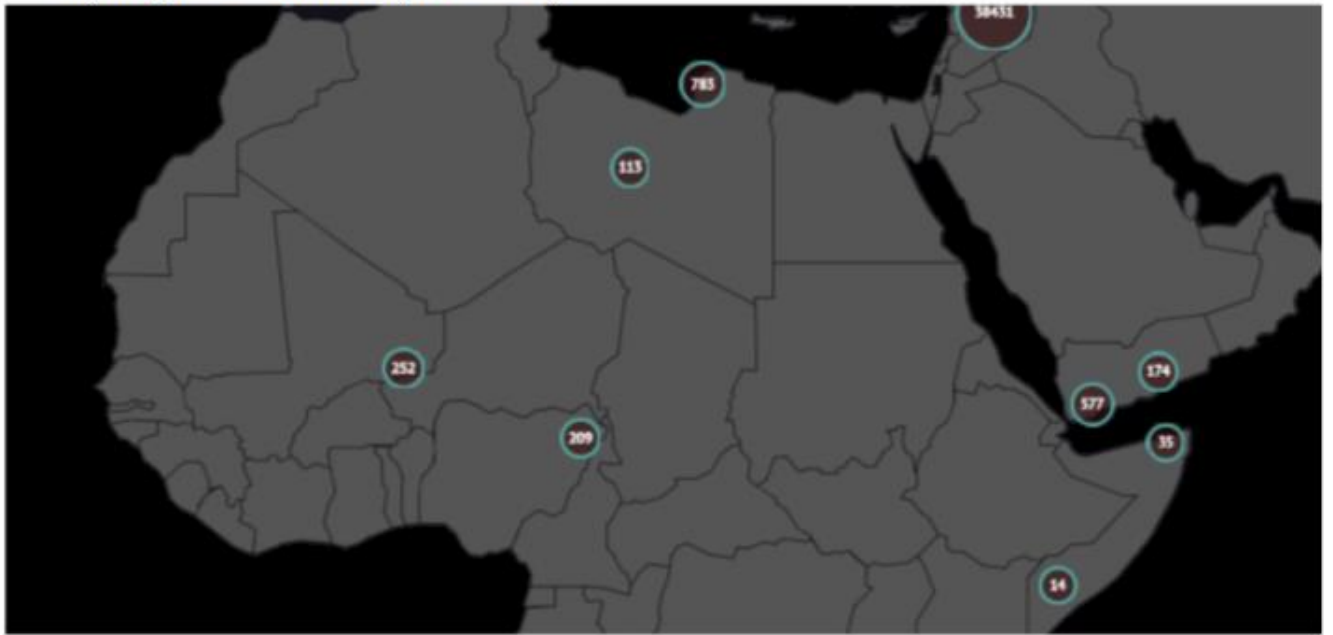

Χάρτης 3: Χαρτογραφική Απεικόνιση του Διεθνώς Προτεινόμενου Διαδρόμου Διέλευσης, Πηγή: Oceans Beyond Piracy

Χάρτης 4: Χαρτογραφική Απεικόνιση των G5 στην Περιοχή του Sahel, Πηγή: G5Sahel.org

Δράση ISIS - Θάνατοι (2003-2019)

Χάρτης 5: Χαρτογραφική Απεικόνιση των Θυμάτων από τη δράση του ISIS στην Αφρική, Πηγή: Uppsala Conflict Data Program

ΑΠΟΣΤΟΛΗ	ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ
EU NAVFOR IRINI	150
EUBAM Libya	100
EUCAP Sahel Mali	140
EUTM Mali	500
EUCAP Sahel Niger	120
EUAM RCA	66
EUTM RCA	365
EUTM Somalia	100
EU NAVFOR Somalia	1200
EUCAP Somalia	165

Πίνακας 1: Αποστολές της Ε.Ε. στην Αφρική και Συμμετέχον Προσωπικό

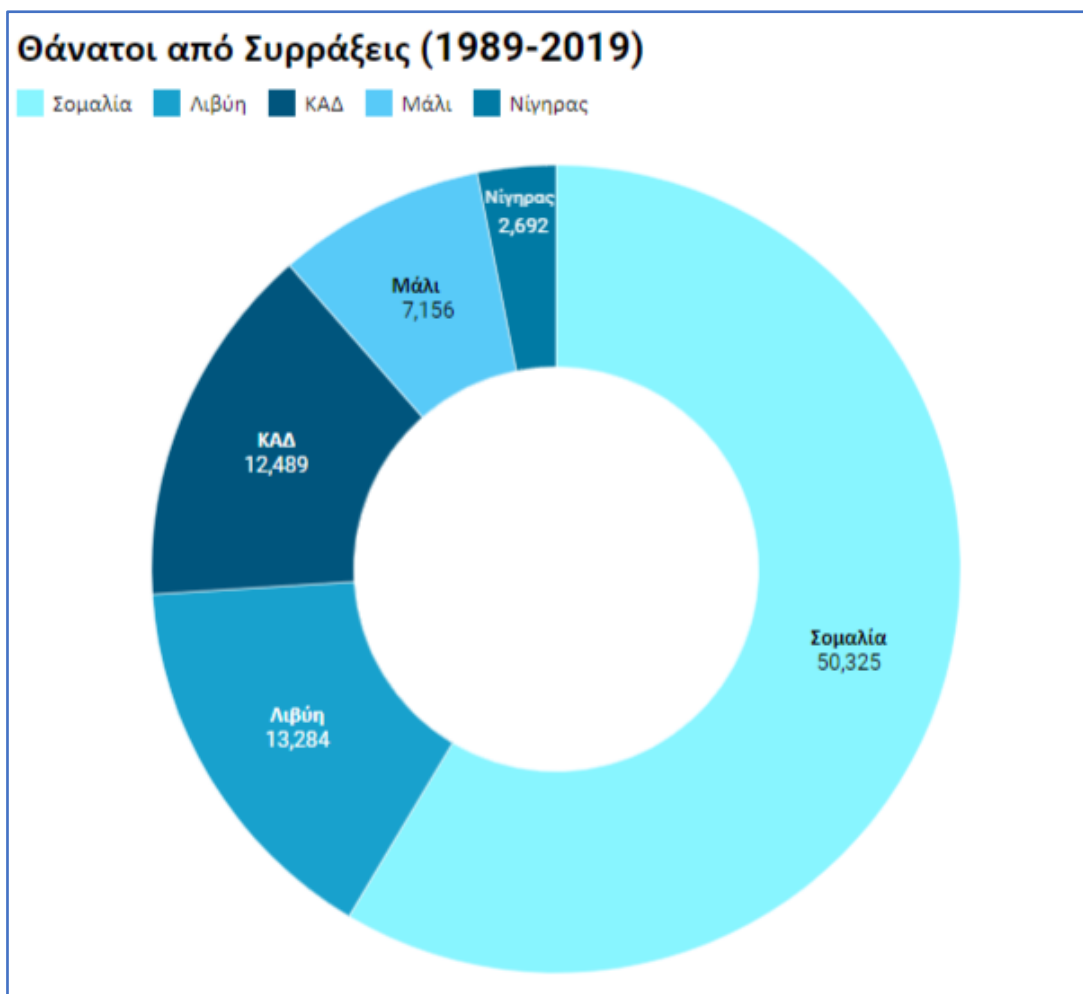
ΕΝΑΡΞΗ	ΑΠΟΣΤΟΛΗ	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΛΟΓΟΤΥΠΟ
Μάρτιος 2020	European Union Naval Force Mediterranean Operation IRINI	EU NAVFOR IRINI	9,8 εκατ. €	
Μάιος 2013	European Union Integrated Border Assistance Mission in Libya	EUBAM Libya	30 εκατ. €	
Ιανουάριος 2015	European Union Capacity Building Mission in Mali	EUCAP Sahel Mali	44,5 εκατ. €	
Φεβρουάριος 2013	European Union Training Mission in Mali	EUTM Mali	33,4 εκατ. €	
Ιούλιος 2012	European Union Capacity Building Mission in Niger	EUCAP Sahel Niger	31,7 εκατ. €	
Δεκέμβριος 2019	European Union Advisory Mission in the Central African Republic	EUAM RCA	7,1 εκατ. €	
Ιούλιος 2016	European Union Training Mission in the Central African Republic	EUTM RCA	18,5 εκατ. €	
Απρίλιος 2010	European Union Training Mission in Somalia	EUTM Somalia	11,4 εκατ. €	
Νοέμβριος 2008	European Union Naval Force Somalia	EU NAVFOR Somalia	14,7 εκατ. €	
Ιούλιος 2012	European Union Capacity Building Mission in Somalia	EUCAP Somalia	22,9 εκατ. €	

Πίνακας 2: Έναρξη Ισχύος και Ετήσιος Προϋπολογισμός των Αποστολών της Ε.Ε. στην Αφρική

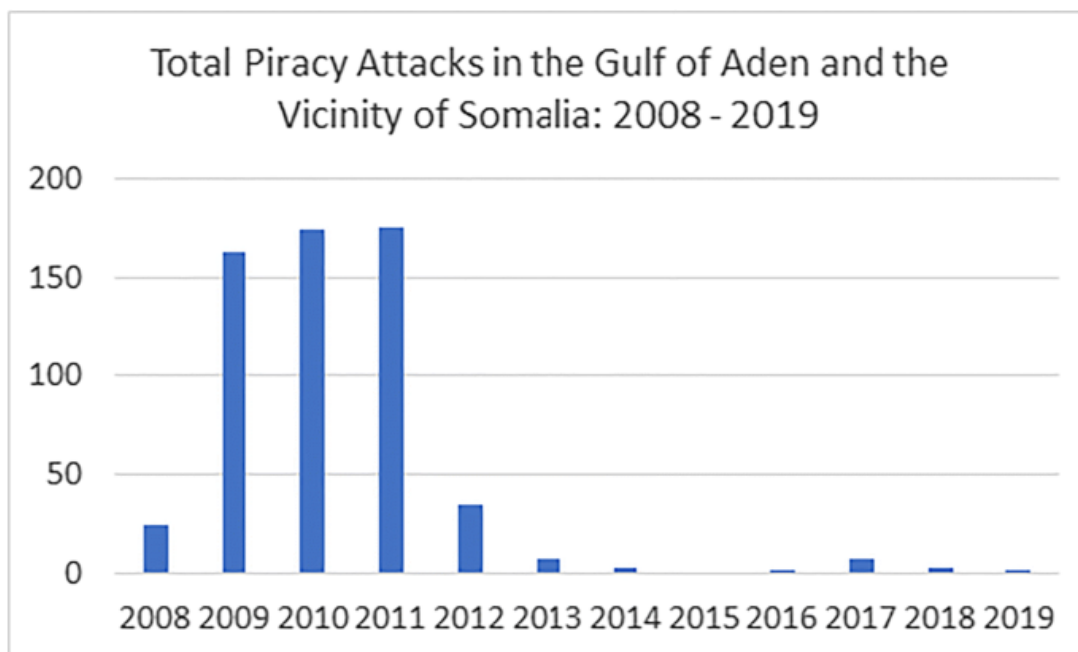
Selected EU states and assets from which additional <i>Operation Iridi</i> resources could be drawn				
Country	Principal surface combatants		Airborne maritime-surveillance assets	
	Destroyers	Frigates	Fixed wing	Rotary wing
France	11	11	12	36
Germany	9	6	8	22
Greece	0	13	0	18
Italy	12	4	6	47
Spain	5	6	11	20
Total	37	40	37	143
EU	42	55	55	195

Source: IISS Military Balance+ online database. Note: Ship designations according to current IISS classifications

Πίνακας 3: Συμμετέχοντα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. στην Επιχείρηση IRINI και Οπλικά Συστήματα,
Πηγή: Διεθνές Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών

Διάγραμμα 1: Θύματα Τρομοκρατικών και Κοινωνικών Εξεγέρσεων στο Γεωγραφικό Σύμπλοκο,
Πηγή: Uppsala Conflict Data Program

Διάγραμμα 2: Πειρατικές Επιθέσεις στον Κόλπο του Άντεν και στη Σομαλία (2008-2019) , Πηγή: Statista.com

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΔΠ ΓΙΑ ΑΜΥΝΑ/ΑΣΦΑΛΕΙΑ

σε δις €

Source: [European Parliament Think Tank](#)

Διάγραμμα 3: Πορεία Προτάσεων για τον Τομέα Άμυνας/Ασφάλειας στο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (2021-2027), Πηγή: European Parliament Think Tank

Πηγές

Μάζης Θ. Ιωάννης. Γεωπολιτική η θεωρία και η πράξη. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. 2002.

Μάζης, Θ. Ιωάννης. Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. 2012

Διαδικτυακές Πηγές

A. Medinilla, Ευρωπαϊκό Κέντρο Διαχείρισης Αναπτυξιακής Πολιτικής, «Μελλοντική υποστήριξη της Ε.Ε. για την ειρήνη και την ασφάλεια στην Αφρική» (στα Αγγλικά), 01/12/2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://ecdpm.org/publications/future-eu-support-peace-security-africa/> (ημερομηνία πρόσβασης 03/10/2020)

A. Poletti, The Africa Report, «Το δίλημμα της Ιταλίας ανάμεσα σε Τρίπολη και Haftar» (στα Αγγλικά), 11/08/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.theafricareport.com/37172/libya-italy-refuses-to-choose-between-tripoli-and-haftar/> (ημερομηνία πρόσβασης 01/10/2020)

Al Jazeera, «Η Γαλλία ηγείται των κυρώσεων της Ε.Ε. κατά της Τουρκίας» (στα Αγγλικά), 26/11/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/26/france-leads-push-for-eu-sanctions-on-turkey> (ημερομηνία πρόσβασης 28/11/2020)

BBC, «Πραξικόπημα στο Μάλι: Συμφωνία για μεταβατική κυβέρνηση 18 μηνών» (στα Αγγλικά), 12/09/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/world-africa-54134614> (ημερομηνία πρόσβασης 15/10/2020)

BBC, Ρωσία και Κεντροαφρικανική Δημοκρατία: Μία παράξενη σχέση (στα Αγγλικά), 29/05/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/av/world-africa-44293080> (ημερομηνία πρόσβασης 30/11/2020)

BBC, Ρωσία και Κεντροαφρικανική Δημοκρατία: Μία παράξενη σχέση (στα Αγγλικά), 29/05/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/av/world-africa-44293080> (ημερομηνία πρόσβασης 08/12/2020)

Critical Threats, Επιχείρηση Linda Nchi (στα Αγγλικά), 24/10/2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.criticalthreats.org/analysis/operation-linda-nchi> (ημερομηνία πρόσβασης 30/11/2020)

Deutsche Welle, «Η Ε.Ε. “παγώνει” τις εκπαιδευτικές αποστολές στο Μάλι μετά το πραξικόπημα» (στα Αγγλικά), 26/08/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/eu-freezes-mali-training-missions-after-military-coup/a-54710608> (ημερομηνία πρόσβασης 18/10/2020)

EUR-Lex (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http:// https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1092](http://https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1092) (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

EUR-Lex, EUBAM Libya (στα Αγγλικά), 06/03/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4340621> (ημερομηνία πρόσβασης 18/09/2020)

EUR-Lex, Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΙΑΑ), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/159/κοινη-πολιτικη-ασφαλειας-και-αμυνας> (ημερομηνία πρόσβασης 20/08/2020)

FIEP.org, EUAM RCA: Συνέντευξη με τον Επικεφαλής της Αποστολής, Paulo Soares (στα Αγγλικά), 30/07/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fiep.org/member-news/euam-rca-interview-with-paulo-soares-head-of-mission-and-senior-officer-of-the-portuguese-gendarmerie-guarda-nacional-republicana/> (ημερομηνία πρόσβασης 21/11/2020)

Hybrid CoE (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.hybridcoe.fi/about-us/> (ημερομηνία πρόσβασης 25/08/2020)

International Crisis Group, Σομαλία: Προσπερνώντας το “εύθραυστο κράτος” (στα Αγγλικά), 23/12/2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/somalia/somalia-move-beyond-failed-state> (ημερομηνία πρόσβασης 07/12/2020)

ITOPF – Regional Profiles, Ερυθρά Θάλασσα και Κόλπος του Άντεν (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://www.itopf.org/fileadmin/data/Documents/Country_Profiles/redsea.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 15/12/2020)

J. A. Tirpak, Air Force Magazine, «Διδάγματα από τη Λιβύη» (στα Αγγλικά), 01/12/2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.airforcemag.com/article/1211libya/> (ημερομηνία πρόσβασης 03/10/2020)

J. Bergmann, CBSD: Διασφάλιση της Αναπτυξιακής Πολιτικής της Ε.Ε. (στα Αγγλικά), Γερμανικό Ινστιτούτο Αναπτυξιακής Πολιτικής, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.die-gdi.de/en/briefing-paper/article/capacity-building-in-support-of-security-and-development-cbsd-securitising-eu-development-policy/> (ημερομηνία πρόσβασης 30/08/2020)

J. Zenn, Ίδρυμα “Jamestown”, «Η φατριοποίηση της Boko Haram» (στα Αγγλικά), 14/06/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://jamestown.org/program/boko-haram-factionalization-who-are-islamic-state-in-west-africa-province-iswap-fighters-in-niger-and-chad/> (ημερομηνία πρόσβασης 27/11/2020)

M. Belenkaya, The Moscow Times, «Στο Λιβυκό Πόλεμο, η Ρωσία είναι χωρίς κατεύθυνση» (στα Αγγλικά), 31/08/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.themoscowtimes.com/2020/08/31/in-libyas-war-russia-is-directionless-and-falling-behind-a71286> (ημερομηνία πρόσβασης 11/10/2020)

M. Salaha & P. Kleinfeld, The New Humanitarian, «Τι κρύβεται πίσω από τις μαζικές διαδηλώσεις στο Μάλι;» (στα Αγγλικά), 10/07/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2020/07/10/Mali-protests-Keita-Dicko> (ημερομηνία πρόσβασης 15/10/2020)

MENA Rights, Η Πολιτική Συμφωνία στη Λιβύη (στα Αγγλικά), 17/12/2015, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://menarights.org/sites/default/files/2016-12/LBY_Political%20Agreement_ENG_0.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 18/09/2020)

S. Hearn & T. Zimmerman, Κέντρο Διεθνούς Συνεργασίας Πανεπιστημίου Νέας Υόρκης, «Μία Νέα Συμφωνία για τη Σομαλία;» (στα Αγγλικά), 07/2014, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://cic.nyu.edu/sites/default/files/new_deal_for_somalia_implications_for_peacbuilding.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 07/12/2020)

T. Oladipo, BBC, Οι ΗΠΑ επιτίθεται επί Trump στη Σομαλία (στα Αγγλικά), 07/01/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.bbc.com/news/world-africa-46612542> (ημερομηνία πρόσβασης 15/12/2020)

Xinhua Net, Κίνα και Σομαλία έτοιμες να ενισχύσουν τις διμερείς σχέσεις τους (στα Αγγλικά), 12/11/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.xinhuanet.com/english/2020-11/12/c_139510842.htm (ημερομηνία πρόσβασης 20/12/2020)

Υ. Eltagouri, Ερευνητικό Κέντρο Εξωτερικής Πολιτικής, «Η τελευταία ζαριά του Haftar» (στα Αγγλικά), 12/04/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.fpri.org/article/2019/04/haftars-final-play-operation-flood-of-dignity-and-the-fight-for-tripoli/> (ημερομηνία πρόσβασης 17/09/2020)

Αφρικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα, Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.afdb.org/en/countries/central-africa/central-african-republic> (ημερομηνία πρόσβασης 25/10/2020)

Έγγραφο e-class.uoa.gr Έγγραφο: Γεωπολιτική Ι: επιστημολογία και μεθοδολογία συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως. Αρχείο: “Εισαγωγή στη θεωρία: η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση”

Ερευνητικό Κέντρο “Pew”, «Παράνομοι Μετανάστες στην Ιταλία» (στα Αγγλικά), 13/09/2019, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.pewresearch.org/global/fact-sheet/unauthorized-immigrants-in-italy/> (ημερομηνία πρόσβασης 15/09/2020)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Απόφαση C(2017)2579 (στα Αγγλικά), 27/04/2017, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2017/EN/C-2017-5291-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> (ημερομηνία πρόσβασης 18/10/2020)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Σχέδιο Αμυντικής Δράσης (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan_en (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μακροπρόθεσμος Προϋπολογισμός Ε.Ε. & Επόμενη Γενιά Ε.Ε. (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2021-2027_en (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, EUCAP Sahel Niger (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-niger_en (ημερομηνία πρόσβασης 25/10/2020)

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, Ε.Ε. και Σομαλία (στα Αγγλικά), 12/05/2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://eeas.europa.eu/delegations/somalia/1764/somalia-and-eu_en (ημερομηνία πρόσβασης 09/12/2020)

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, Ναυτική Αποστολή της Ε.Ε. στη Σομαλία – Επιχείρηση ATALANTA, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://eunavfor.eu/mission/> (ημερομηνία πρόσβασης 14/12/2020)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_security_defence_policy.html?locale=el (ημερομηνία πρόσβασης 20/08/2020)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ΚΠΑΑ: μία ταχέως εξελισσόμενη πολιτική (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/common-security-and-defence-policy> (ημερομηνία πρόσβασης 20/08/2020)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Νέα Ενίσχυση για Εργασία, Ανάπτυξη κι Επενδύσεις (στα Αγγλικά), 06/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-mff-european-defence-fund> (ημερομηνία πρόσβασης 28/08/2020)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Πρόταση για Κανονισμό Σύστασης Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-mff-european-defence-fund> (ημερομηνία πρόσβασης 26/08/2020)

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Αθηνά» - Χρηματοδοτώντας τις στρατιωτικές επιχειρήσεις ασφάλειας και άμυνας (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http:// https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/](http://https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/) (ημερομηνία πρόσβασης 27/08/2020)

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ενωσιακή Αμυντική Συνεργασία: Το Συμβούλιο δημιουργεί Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC), 08/06/2017, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

Η Συνεργασία Αφρικής-Ε.Ε., Αφρικανικός Μηχανισμός για την Ειρήνη (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://africa-eu-partnership.org/en/success-stories/african-peace-facility> (ημερομηνία πρόσβασης 28/08/2020)

Ι. Θ. Μάζης, Ξ. Δωματιώτη, Κ. Χαροκόπος, Ά. Δήγκας, «Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας», Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Συγχρόνων Ασιατικών Σπουδών, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, CIVITAS GENTIUM, Volume 5, Number 2, 2017

Ι. Θ. Μάζης, Ξ. Δωματιώτη, Κ. Χαροκόπος, Ά. Δήγκας, «Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας», Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Συγχρόνων Ασιατικών Σπουδών, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, CIVITAS GENTIUM, Volume 5, Number 2, 2017

Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία, Στρατιωτική Κινητικότητα (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://pesco.europa.eu/project/military-mobility/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/08/2020)

Ναυτική Επιχείρηση της Ε.Ε. στη Μεσόγειο – Επιχείρηση IRINI (στα Αγγλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.operationirini.eu/about-us/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/09/2020)

Ξ. Δωματιώτη «Η μελέτη και διεπιστημονική προσέγγιση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως», CIVITAS GENTIUM, Volume 5, Number 2, 2017

Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, «Η ζωή υπό το ISIS στη Σύρτη» (στα Αγγλικά), 18/05/2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.hrw.org/report/2016/05/18/we-feel-we-are-cursed/life-under-isis-sirte-libya> (ημερομηνία πρόσβασης 15/09/2020)

Υπουργείο Εξωτερικών Γερμανίας, EUBAM Libya (στα Γερμανικά), 29/01/2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/eubam-libyen/249554> (ημερομηνία πρόσβασης 03/10/2020)

Υπουργείο Εξωτερικών κι Ευρωπαϊκών Υποθέσεων Γαλλίας, «Η δράση της Γαλλίας στην Περιοχή του Sahel» (στα Γαλλικά), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/securite-desarmement-et-non-proliferation/crises-et-conflits/l-action-de-la-france-au-sahel/> (ημερομηνία πρόσβασης 15/10/2020)